

**ROBERT ANSON HEINLEIN
1907. - 2007.**

UVODNIK

Štovani štioče, ovaj broj Tvojeg omiljenog fanzina posvećen je, kao što si za sigurno već primijetio, američkom piscu znanstvene fantastike Robertu Ansonu Heinleinu. Moram reći kako sam specijal "Parseka" posvećen ovom piscu bio koncipirao znatno ambicioznije, no kako je u novom književnom SF časopisu *UBIQ* već izašao opsežan biografski tekst s bibliografijama njegovih radova, to je ponavljanje životopisa postalo ponešto bespredmetnim. Zato sam se ograničio na čisto osobne poglede kroz jedan esej i prikaz dvije knjige. Radi se o dva romana koji stoje na suprotnim krajevima njegovog opusa - i to doslovce, naime vremenski. Jedan je prethodio poznatom opusu, drugi je napisan posmrtno. Koliko objavljivanje ta dva djela držim uslugom piscu čiju smo stotu obljetnicu obilježavali ove godine, prosudi, dragi štioče, sam.

Sastavljajući ovaj broj, postavilo se pitanje kakvom ga pričom popratiti? Pripovijetka Danijela Bogdanovića pokazala se, nadam se, sretnim izborom. Možemo je sagledavati kao svojevrsnu parodiju na Heinleinov roman *Puppet Masters*, do duše dobrodušnu (pada mi na pamet fraza: *dobar kao*

kruh!).

U ostalome, tu je i recenzija filmske produkcije, iz tipkovnice Aleksandra Žiljaka. Ovdje moram zastati i konstatirati kako je Žiljak u prošlom broju istaknuo svoj mali jubilej - dvadeset peto pojavljivanje rubrike *Kina vrte*, *Čubi recenzira*, popularnog KVČR-a. Pri tome sam zaboravio da je i meni također bio mali jubilej, koji se sasvim slučajno poklopio s KVČR-ovima. Naime, prošli broj 95 bio je također i dvadeset peti "Parsek" što sam ga uredio.

Nema veze, dragi štioče, idemo prema stotom broju, pa će - nadam se - biti obilne prigode za čestitarenje!

U Zagrebu, 23. prosinca 2007.

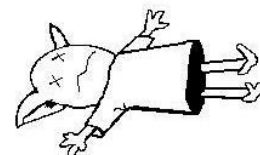
"Parsek" na webu:

<http://parsek.sfera.hr/>

i još:

<http://parsek.blog.hr/>

B.Švel

PARSEK je paradoksalno-sekularno glasilo SFere, Društva za znanstvenu fantastiku, IV. Podbrežje 5, 10000 Zagreb. Izlazi kvartalno i još ponekad. Svi prilozi vlasništvo i copyright autora. Uredio i prelomio: Boris Švel Dagi. Korigirao: Aleksandar Žiljak.

ŠTO MENI ZNAČI ROBERT ANSON HEINLEIN?

Piše: Boris Švel

Prevoditelj Marko Fančović jednom je rekao: "Kako su općenito svi pisci izišli iz Gogoljeve kabanice, tako su svi pisci znanstvene fantastike izišli iz Heinleinovog svemirskog broda!" Citat je po sjećanju, no suštinski se slažem. Ovo nije biografski tekst o Robertu Ansonu Heinleinu. Koga zanimaju biografski podatci, mogu samo uputiti na tekst u književnom SF časopisu *UBIQ* br. 1. Ovo nije ni kritički osvrt. Ovo je moj osobni pogled na autora koji mi znači... Uistinu, što *meni* znači Heinlein?

Možda bi bilo najuputnije započeti kako sam se susreo s njime. Ponajprije, u "Siriusima" i pokojoj "Futuri" susreo sam se s njegovim pričama, i to ponajprije onim mračnjačkima, poput *Tko ste vi drugi?* (objavljena kao *All You Zombies*, "Sirius" br. 60), *Oni* (*They*, "Sirius" br. 125) ili *Neugodna zanimanja Jonathana Hoaga* (*The Unpleasant Profession of Jonathan Hoag*, "Futura" br. 19, 20 i 21). No, tada - prije petnaest i više godina - nisam baš upamtio Heinleina pisca. Kao i mnogi drugi mlađahni čitatelji znanstvene fantastike, pamtio sam priče, a ne autore. Iznimka su, naravno, bili autori čije su se knjige mogle čitati u ono doba, ponajprije Asimov i Clarke. Tu je Heinlein bio dostupan preko srpske biblioteke Kentaur, u kojoj je objavljen samo roman *Metuzalemova deca*

(*Metusalah's Children*), a koji me zbilja nije bio oduševio, pa ga ni time nisam posebno upamtio.

Godine su prolazile, SF sam zapustio (kako će se vidjeti, privremeno), pa sam mu se vratio, a za što je bitnim bio upravo Heinlein. Naime, kontroverzni film Paula Verhoevena *Starship Troopers* potaknuo me prije desetak godina pročitati istoimeni roman (u vrsnom prijevodu Marka Fančovića), ali i nabaviti još Heinleina, kako bih vidio oko čega se zapravo isplela cijela proturječnost. Tad mi je u ruke dospjela zbirka *The Man Who Sold the Moon*, džepno broširano izdanje iz pedesetih. Dok sam listao stranice koje su mirisale starinom roto papira, mrmljao sam si u bradu: *Zaboga, to je to... to je ono što sam trebao čitati kad sam počinjao sa znanstvenom fantastikom.*

Više nisam mogao stati. Naizmjenice sam čitao Heinleinove romane namijenjene mladeži, kao i one pisane za odraslu publiku, kako bih što nabavio. K tome sam nastojao pročitati i Heinleinove priče - sve to, jasno, uz ostalu znanstvenu fantastiku. Korak po korak, kako sam pročitao većinu opusa, oblikovala se slika. Slika autora koji je stajao iza onog što je napisao, koji nije oklijevao poučavati, katkad suptilno, katkad - očito, kad bi mu

prekipjelo - posve otvoreno. Moram priznati, Heinleinovi radovi su mi se jako dopali.

Zašto? Recimo ovako: jasna radnja, optimistični ton naracije i junaci s glavom i repom. Da se razumijemo, ovo potonje nikako ne znači da je riječ o nekakvim superherojima: jednostavno, čovjek je opisivao ljude koji imaju barem mutnu ideju što hoće i što ne će. Ruku na srce, kad ste zadnji put čitali djelo u kojemu su likovi takvi - bilo znanstvenofantastično, bilo u *mainstreamu*. Možda mi je Heinlein dobro sjeo u trenutku kad sam bio zasićen likovima koje život samo onako baca amo-tamo, ne znam...

Njegove fabule nisu nikad dosadne - premda ih vodi linearno, uvijek pri kraju donese obrat koji iznenađuje. A i ono što Heinlein propovijeda, uvijek pobuđuje zanimanje. Već čujem glasove: *što, što? Taj mračni desničar?* Zapravo, iznimno je teško odrediti što je Heinlein bio u političkom smislu, osobito stoga što su se njegovi stavovi očito mijenjali kroz vrijeme. Bio je socijalistom-utopistom, liberalom, anti-klerikalcem, antirasistom, desničarom... Možda bismo ga mogli čak nazvati anarhistom. No, zapravo je svaka politička etiketa suvišna. Naime, poruka koju je konzistentno odašiljao čitateljima ista je u svim fazama njegova rada: *mislite svojim glavama*. Budimo realistični, to je jako, jako teško...

Što se dulje bavim SF-om, nalazim sve više Heinleinovih utjecaja i posveta, ponekad izričitih, ponekad jedva uočljivih, ali su

svejedno tu. Radi se, podsjetimo se, o vrlo plodnom autoru koji premošćuje period od američkog *Golden Agea* tridesetih, pa sve do *cyberpunka* osamdesetih, u potonjem slučaju romanom *Friday*. Toliko o tome da je Heinlein zahirio s vremenom...

Heinlein je autor kojeg treba čitati, eda bi se uopće razumjelo što znanstvena fantastika jest. Treba ga čitati i da bi se shvatilo da SF **nije** počeo s Novim valom početkom šezdesetih. Trebaju ga čitati oni koji počinju sa znanstvenom fantastikom, kao i oni koji jednostavno žele pročitati dobar SF. Na posljetku, trebaju ga čitati i oni koji i sami žele pisati žanr.

Stoga je prilična šteta što Heinlein nije u većoj mjeri objavljivao u Hrvatskoj. No, netko bi mogao ironično dobaciti kako se hrvatski SF sasvim lijepo razvio i bez njegovih primjetnih utjecaja. To je živa istina, na koju mogu samo slegnuti ramenima. Da, hrvatski SF zbilja je živahan, s uvidom u Heinleinov opus, ili pak bez njega. No, to je već druga tema...

Jednom riječju, znanstvena fantastika - onakva kakvu je imamo danas - nezamisliva je bez Heinleina. Možemo se sporiti oko njegove literarne kvalitete, možemo se sporiti je li danas zastario, ali ga ne možemo zaobići.

Na posljetku, ne zaboravimo da je Heinlein bio *piscem*. Rado je isticao da piše zbog novaca, odnosno da bi imao čime poplaćati račune. Možemo samo reći da je svoje priče uspijevaao dobro prodati. Stoga mu se na kraju mogu samo zahvaliti što je i meni uspio utrapiti Mjesec.

ROBERT ANSON HEINLEIN: *FOR US, THE LIVING - A COMEDY OF CUSTOMS*

Piše: Boris Švel

Preda mnom je primjerak knjige Roberta Ansona Heinleina *For Us, The Living - A Comedy of Customs*, s uvodom Spidera Robinsona te pogovorom Roberta Jamesa, u izdanju njujorške kuće Pocket Books, tiskan 2004. godine, premda je sam roman napisan prije skoro sedamdeset godina.

Izgubljeno blago, ili... Ili što? Krenimo redom. Knjiga je napisana 1938. i 1939. godine - ne zna se točno od kojeg do kojeg datuma. Heinlein je u to doba umirovljeni niži mornarički časnik, s nekih šest-sedam godina svaštarenja i propalom političkom karijerom, karijerom koja nije zapravo ni započela. Knjigu je napisao nakon što je kao kandidat stranke Demokrata bio izgubio izbore za Skupštinu savezne države Kalifornije, s neotplaćenom hipotekom na kuću koju je kupio upravo da bi imao stalno prebivalište u svojoj izbornoj jedinici. Prema njegovim riječima, prihvatio se pisanja umjesto "poštenog posla", u nadi kako će zaraditi novac. Međutim, *Za nas, koji živimo - komedija običaja* promptno je završila u ladici i nije izronila iz nje sve do nedavno. Heinlein je za to imao razloga.

Fabula je razmjerno jednostavna: mornarički avijatičar gine u bedastoj prometnoj nesreći (fućkaš pilota koji samo tako pogine vozeći auto, ali dobro), eda bi se probudio u tuđem tijelu nekih nepunih 150 godina kasnije, u godini 2086. Našeg junaka

probudi iz polusvijesti prelijepa djevojka koja ga odvuče u svoju kuću, jer jadnik očito nije pri sebi. Ondje slijede potanki opisi futurističkog stanovanja i shvaćanje što se zapravo dogodilo. Nikome od ljudi koje protagonist susreće nije čudno kako se čovjek od prije stoljeće i pol probudio u tuđem tijelu, baš naprotiv. Svi su spremni pomoći mu i pokazati mu čudesa poznog 21. stoljeća. Ne zaboravimo, roman je ipak pisan kao utopija!

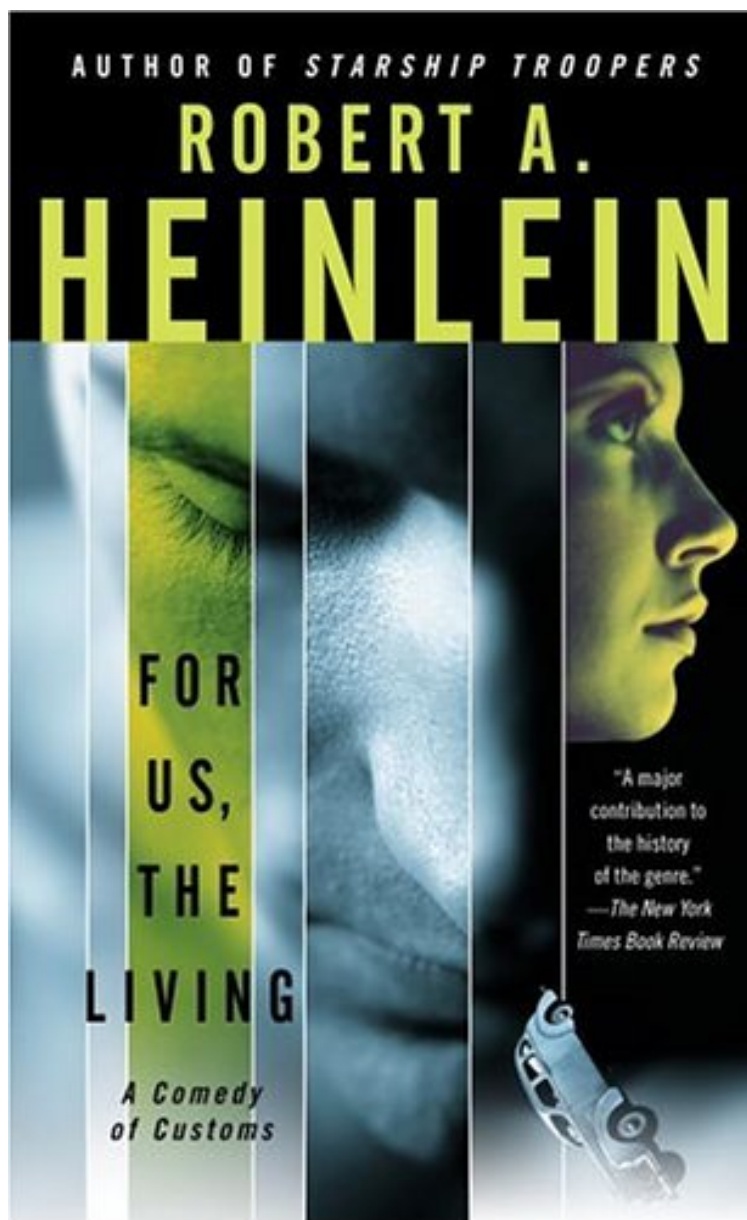
Slijede opisi svijeta sutrašnjice, što kroz brojne dijaloge (odnosno monologe) pojedinih likova, odnosno kroz izravne "gersbackovske" opise raznih naprava, ali i odnosa u društvu. Sve je lijepo i krasno, junak i njegova spasiteljica se zaljubljuju jedno u drugo te odlučuju živjeti u braku - koji je, naravno, posve neformalan. Idila potraje dok se u posjeti ne pojavi djevojčin bivši suprug (suložnik?), te ga naš dvadesetostoljetni primitivac u navali zdrave ljubomore ne sastavi šakom u zube.

Tu protagonist završi u korektivnom centru, no nemojte očekivati elektrode na glavi, lobotomije niti ikakvu mračnu znanost na djelu. Ponavljam, svijet budućnosti je utopija, a korektivni centar je mala utopija za sebe - junak je slobodan lunjati naokolo te ima privlačnu terapeutkinju, dok ga pohode mnogi ugledni stručnjaci kojima je on zanimljiv. Heinleinu je to prigoda da u nizu

sokratovskih dijaloga produbi svoju viziju idealnog svijeta sutrašnjice.

Na poslijetku, junak je izliječen od svojih zastarjelih nazora, zapravo izliječen je do te mjere da sa svojom suprugom i spomenutom terapeutkinjom zasnuje veseli *menage a trois*! Roman završava time što protagonistu (ipak) pomalo postane dosadno, pa se priključuje svemirskom programu. Posljednji prizor je nimalo patetični rastanak sa suprugama i uzlijetanje svemirskog broda. Vuuušš!!!

Pustimo na stranu ponešto nategnutu temeljnu premisu romana: buđenje u tuđem tijelu. I to tijelu čovjeka koji je iz filozofskih pobuda počinio samoubojstvo, pa je, eto, oživio - ali bankovni računi, zdravstveno te socijalno osiguranje i dalje štimaju... Pustimo na stranu što nikome nije čudno što neki čovjek tvrdi kako je poginuo prije sto pedeset godina ("Znate, ja sam s Jelacsichem preszao Dravu, boievah protivu Magyarom, akoprem me basz kod Budima kugla pogodila... A Horvatzka je danas slobodnom!? Pobiedismo!?"), pustimo, dakle, na stranu osnovnu neuvjerljivost.

Ostaje činjenica da je *For Us, The Living* utopija, pri čemu su utopije po definiciji dosadne, kako bi to rekao Isaac Asimov. K tome, Heinlein vrlo minuciozno objašnjava ne samo tehnološka čuda, već se upliće i u ekonomsku raspravu, očit pod utjecajem političkog programa u koji je evidentno vjerovao. Jednom riječju: Amerika

budućnosti je kvazi-socijalna država u kojoj i dalje postoji sveta individualna inicijativa, dok građani rade koliko im se hoće (!). Opravdanje za takav sustav je u zamršenoj političko-ekonomskoj diskusiji koja je prilično neprobavljiva i jedini je dio romana gdje sam preskakao po par pasusa. U jednom trenutku, glavni junak i neki ugledni ekonomist postave ploču s figurama i žetonima kako bi simulirali ekonomske tokove. Narator čak preporuča neka čitatelj učini to isto, jer mu inače model ne će biti jasan! Da ne bi bilo zabune, na kraju

je dodatak s raznim varijacijama iste simulacije. Međutim, kad se oduzmu takvi zamorni diskursi, ostatak nije ni malo dosadan i dobro "vuče". U romanu ima niz humorističnih epizoda, likovi nisu baš plošni,

dok se u nizu motiva nazire budući punokrvni autor.

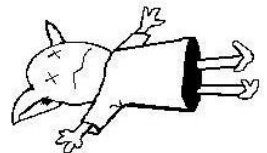
No, u *For Us, The Living*, kao što je u predgovoru romanu primijetio Spider Robinson, sadržana je DNA Heinleina kao pisca. Tu je ponajprije koncepcija buduće povijesti u kojoj Amerika doživljava procvat i tehnološki napredak, zatim "lude godine" religijskog fanatizma, postkolonijalnu ekspanziju u Latinsku Ameriku koja završava time što udružene južnoameričke flote izvedu desant na New York i genocid njegovih građana (što će se kasnije u SF-u ponoviti *n* puta), pa konačno nastupa suvislo svijetlo doba... Istodobno, Europljani su nakon svojeg velikog rata - podsjetimo se, roman je dovršen 1939.! - od kojega je Amerika apstinirala, imali neku vrst unije, eda bi se definitivno poklali u rekreaciji tridesetogodišnjeg rata. Za svo to vrijeme, Azijati u đuture briju neki mračni totalitarizam...

Nadalje, tu su pokretne ceste (*The Roads Must Roll*), prizor nesreće na raketodromu (*Space Cadet*), izolirano područje u koje odlaze oni najnetolerantniji (*Coventry*), razdoblje režima religijskih fanatika (*If This Goes On*) i drugi motivi dobro poznati čitateljima Heinleinovih ranih radova, uključujući i spavača koji se budi nakon stoljeća sna (*Beyond This Horizon*). Povrh toga, tu su i superkompetentne heroine, eksperimentiranja s brakom, spolnim slobodama i uopće moralom društva, antirasizam i antiklerikalizam... Dakle, sve ono što je čekalo neka prođe početna afirmacija mladog pisca i ciklus romana za mladež iz četrdesetih i pedesetih, a što je sve bilo pod strogom uredničkom paskom.

U knjizi, međutim, pravi mali biser predstavlja pogovor Roberta Jamesa. On je nesuđenim Heinleinovim biografom, budući se razišao s piščevom udovicom neposredno

pred njezinu smrt. Naime, James daje faktografski prikaz Heinleinove kratke političke karijere krajem tridesetih, u okviru frakcije Demokrata pod nazivom EPIC - End Poverty In California. EPIC je vodio pisac Upton Sinclair koji je, prema svemu sudeći, duboko utjecao na budućeg velikana SF-a, i to ponajprije svojim socijalno-utopističkim zamislima. Povrh toga, James u svojem eseju prikazuje i Heinleina-čovjeka u tom razdoblju, koji je s Leslyn MacDonald imao od 1932. neku vrst "otvorenog braka". Na dnevnom redu su bili nudizam, možda i tolerirani preljubi - ono što bismo danas nazvali *swinganjem*. Tu, zapravo, leži razlog što je Heinlein kasnije nastojao sustavno potisnuti spominjanje svoje (druge) supruge Leslyn, zaključuje James. Osobito je Heinlein bio ponukan na to kad se oženio s Virginiom Gesternfeld, a karijera autora popularnih *juveniles*, SF romana za mladež, bila mu je u punom usponu.

Sve u svemu, *For Us, The Living* pruža fascinantni uvid u Heinleina dok su njegove ideje bile u zametku. S druge strane, taj roman trpi od niza slabosti koje su ispravljene u njegovim kasnijim radovima - ili su, rekli bi Heinleinovi kritičari, izbile u svoj svojoj punini. Ova *Komedija običaja* nikako nije za ljude koji ne poznaju piščev opus, odnosno za one koji ga znaju po dva-tri najglasovitija romana. Jednom riječju, radi se o djelu koje se može preporučiti samo čitateljima koji se nastoje sustavno upoznati ne samo s Heinleinovim radovima, već i s njime kao osobom koja se razvijala u vrhunskog autora znanstvene fantastike.

ROBERT ANSON HEINLEIN - SPIDER ROBINSON: *VARIABLE STAR*

Piše: Boris Švel

Roman *The Variable Star* spada u rizičnu skupinu posthumnih romana, dakle, romana što su ih napisali poštovatelji lika i djela preminulih autora, temeljem građe iz ostavštine pokojnika. Osobno, takve romane držim rizičnima iz ponajmanje dva razloga. Prvi je razlog - osim ako autora nije u stvaranju omela iznenadna smrt - u tome što napušteni sinopsisi nisu valjda bez razloga ostali napuštenima. Drugi je razlog osoba koji se laća takvog posla: uz najbolju volju, takav autor nije isti pisac kao i onaj čije djelo se nastavlja, odnosno dovršava. Pri svemu tome nije tajna da sam Heinleinov fan, pa sam *Promjenjivu zvijezdu* čak posebno naručio i počeo je čitati zdušno, ali i s ponešto zebnje. No, osvrnimo se u prvom redu kako je roman uopće nastao.

Dana 14. studenog 1955. godine, Robert Anson Heinlein počeo je skicirati još jedan u nizu svojih romana za mladež, poznatih *juveniles*, pod radnim naslovom *The Stars Are a Clock*. Kasnije je zapisao još pola tuceta mogućih naslova, uključujući primjerice *Doctor Einstein's Clock*, što je inače bilo Heinleinovom čestom praksom. Sinopsis je narastao na osam vrlo gusto ispisanih stranica, kao i četrnaest malih kartonskih kartica na kojima su zapisane razne bilješke vezane uz knjigu. No, iz

nepoznatih razloga, ovaj materijal je završio u ladici i nikad nije uporabljen za knjigu.

Niz godina kasnije, dr. Robert James, istražujući Heinleinovu ostavštinu, našao je ove materijale. James je to obznanio na SF konvenciji *Worldcon* koji se te 2003. godine održavao u Torontu kao *Torcon 3*, tijekom okruglog stola o Heinleinovim manje poznatim radovima. Među nazočnima se našao i Spider Robinson, kanadski pisac znanstvene fantastike američkog podrijetla, inače poznati Heinleinov poštovatelj. Prema Robinsonovim riječima, zamisao da on napiše dovrši roman pala je gotovo slučajno, iz publike. Potvrđena je na licu mjesta, praktički aklamacijama, uz pristanak također nazočnih osoba koje se brinu za Heinleinovu ostavštinu, tj. agenta, kao i upravitelja Heinleinove zaklade, odnosno literarnog izvršitelja. Tako je imenovan piscem koji će dovršiti roman, uz dogovor kako će napisati dva probna poglavlja.

Na ovom mjestu zastanimo i osvrnimo se na samog Robinsona. Rođen je 24. studenog 1948. godine u New Yorku u Bronxu, a od rane dobi je čitao znanstvenu fantastiku, s kojom se upoznao baš kroz Heinleinove romane za mladež. Diplomiravši engleski jezik, objavljivati je počeo 1972. godine, i brzo se probio. Naime, dvije godine kasnije osvojio je

John W. Campbell Award za najboljeg novog pisca, a ubrzo su uslijedile tri nagrade Hugo: u kategoriji novele godine 1977. za *By Any Other Name*, te 1978. za *Stardance* (napisanu u kooperaciji sa suprugom Jeanne), odnosno u kategoriji kratke priče godine 1983. za *Melancholy Elephants* (objavljena u "Siriusu" br. 121 kao *Melankonični slonovi*). K tome, *Stardance* je 1977. nagrađena i nagradom Nebula.

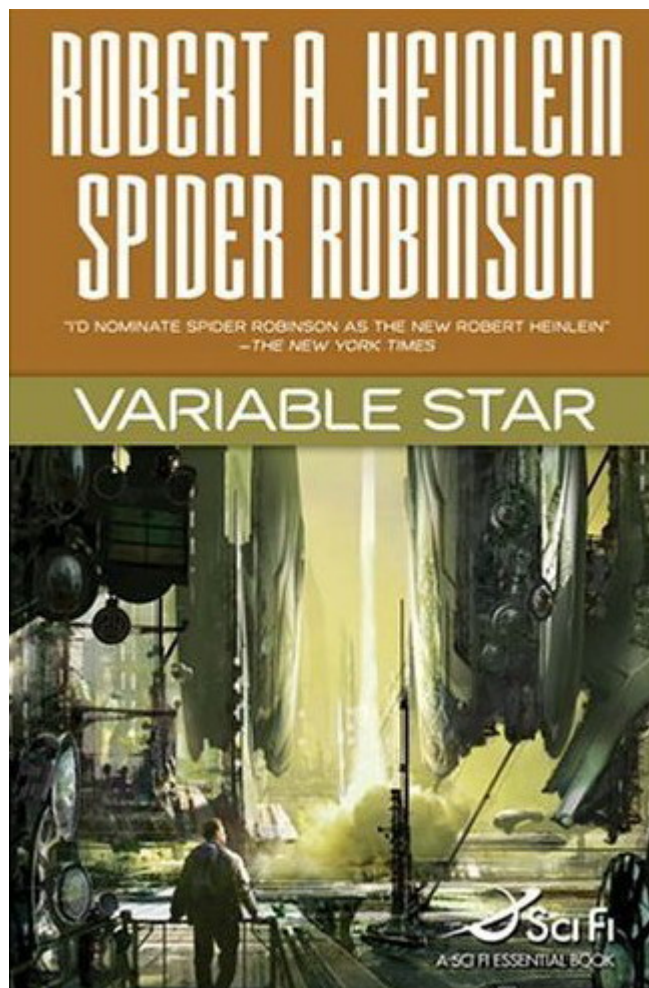
Robinson, inače nastanjen u Kanadi preko trideset godina, prilično je plodan autor s blizu tri tuceta romana te zbirki pripovijedaka, rado i često viđen po konvencijama znanstvene fantastike, no u Hrvatskoj je malo poznat. Inače je općepoznatim Heinleinovim ljubiteljem, pri čemu se nije sustezao ni od polemika s onima koji su kritizirali Heinleinov rad, što je kulminiralo opsežnim esejom *Rah, Rah, R.A.H.!* u kojem je sažeo popis prigovora upućenih Heinleinu te vehementno odgovorio na njih.

Prihvativši se posla na posthumnom romanu, Robinson se - prema vlastitim priznanjima - našao na mukama, budući sinopsis nije sadržavao završetak. Nadahnuće je na posljetku našao u dva Heinleinova citata iz 1987. godine, iz razgovora za radio tijekom

dana posvećenog njemu u gradu Butler, savezna država Missouri, gdje se Heinlein bio rodio. Prenesimo ih u cijelosti: "Moja mišljenja u svezi budućnosti čovječanstva su umotana u ovoj izjavi: 'Mislím da je za ljudsku rasu potrebno da uspostavi kolonije izvan ovog planeta,'" odnosno: "Trebamo imati koliko je god moguće košara za naša jaja. Čak i ako nam samima ne uspije uništiti ovaj planet, prirodne nesreće ili promjene - ili čak promjene u našoj zvijezdi - mogle bi življenje na ovom planetu

učiniti nemogućim." Ove dvije sentence imat će, kako ćemo vidjeti, bitnog utjecaja na sadržaj romana.

Ostatak pisanja išao je lakše, uz potporu prijatelja i znanaca, uključujući i donirane Heinleinove gumbe za manžete, kao i vrtlarsku košulju, dok je Robinsonova žena nosila nakit i kinomo Heinleinove pokojne supruge Ginny (sve za lakše uživanje!). Rad je trajao oko dvije godine, pa je roman objavljen u rujnu 2005. godine, pod naslovom *The*

Variable Star. Što, dakle, reći o samom romanu?

Radnja, ispričana u prvom licu, počinje 2286. godine (okruglo dvjesto godina nakon radnje romana *For Us, The Living!*), s mladim protagonistom sretno zaljubljenim u prekrasnu

djevojku koju namjerava odmah nakon mature i oženiti. Djevojka međutim skriva mračnu tajnu: prekomjerno je bogata, što naš junak saznaje budući primljen u luksuzno tajno stanište njezine obitelji, negdje usred ničega. Ondje pak saznaje i to da mu je namijenjena sjajna budućnost kao nastavljajuću slavne loze i budućem upravitelju imetka, za što će biti primjereno gojen. Tu naš protagonist odlučuje uteći iz zlatne gajbe, što mu i uspije uz pomoć male djevojčice koju susretne među bogatašima, i još joj na odlasku obeća javiti se.

Po povratku u civilizaciju, mladac se gadno obloče svojim zadnjim novcima, pa se polusvjestan ukrca na svemirski brod koji putuje prema koloniji, nekamo daleko prema zvijezdama. Pratimo ga kako upoznaje brod, pri čemu vrijedi doslovce citirati sljedeći ulomak.

* * *

"Naravno, George R. Mogu li pitati što radiš?"

Opet jedna izjava kamenog lica: "Ja sam jedan od brodskih šest Relativista."

Dosegao sam točku zabezeknuća. Nisam se mogao zaustaviti da ne izlanem: "*Pisam ti u krvotok*" (kurziv u originalu, op.ur.) Dobro, trebalo je biti dosta sigurno. A izraz na njegovom licu nije se... sasvim pojavio. No, nekako sam znao da sam zasrao stvar. "Mogu li pogađati, George R: ti si dijelom Hrvat."

Kimnuo je. "Imam čast biti potomkom obitelji majke Nikole Tesle."

Bio sam umoran od ispričavanja, i još umorniji od potrebe za tim. "Bez uvrede. Moja majka je isto bila djelomično Hrvaticom. Obično je to siguran jezik za psovanje. Nema nas dosta ni za držati newsgrupu na životu."

"Razumijem, i shvaćam da nisi mislio doslovce, nego samo kao izbačaj iznenađenja." Oči su mu ponovno zatreptale. Nije to bio baš izraz lica, ali naznačavao je kako bi to izgledalo da ga je zanimalo imati ga. "Ironija je u tome što to je to zapravo doslovce točno. Do kraja ovog putovanja, svi ćemo završiti pišajući jedni drugima u krvotok: sustav ovisi o tome."

Nisam se mogao suzdržati od smijeha.

* * *

Roman se nastavlja polaskom na put brzinom koja se asimptotski približava brzini svjetlosti, dok u nizu epizoda glavni lik upoznaje cijelu galeriju suputnika i uključuje se u održavanje sustava. Osim samog ustrojstva života na brodu, kao i samog broda te njegovog pogona - što ga održavaju Relativisti koji su nešto između meditanata, matematičara i somnambulista - puno saznajemo i o povijesti čovječanstva. Naime, roman je pažljivo uklopljen u ponešto moderniziranu Heinleinovu *Future History*, uz najvažniji pojedinačni dodatak *ratova terora*, što je sve prethodilo usponu i padu vjerskog ludila - ovdje Robinson sasvim izravno kritizira američku vanjsku politiku početkom 21. stoljeća. No, uklapanje u Heinleinov univerzum ide do spominjanja urođeničkog života na Marsu i Veneri, bez čega se komotno moglo. Što se tiče odnosa među likovima, oni su postulirani puno slobodnije no što bi to bilo moguće u knjigama za mladež pedesetih, pa više nalikuju kasnijim Heinleinovim romanima. Robinson je obilno crpio iz njih, opisujući cijelu gamu zajednica, nalik onima iz, primjerice, Heinleinovog romana *The Moon is a Harsh Mistress*, uključujući ovdje i istospolne zajednice.

Završna poglavlja su ona na kojima *The Variable Star* primjetno pada. Naime, naše matično Sunce detonira i uništi svoj svekoliki planetni sustav, što protagonisti saznaju putem telepata koji komuniciraju sa Zemljom (trenutačna telepatska veza je posuđena iz Heinleinovog djela *Time for the Stars*). Putnike obuzima posvemašnja apatija, no živnu kad shvate da bi eksplozija Sunca mogla vjerojatno biti uzrokovana intervencijom neke strane rase, tehnološki naprednije, no očito malevolentne ili u najmanju ruku indiferentne prema ljudima. Ideja preživljavanja, nastavka čovječanstva i uzvratnog udara daje im novu snagu. No, posljednja nada kolonistima zamre kad se utrne brodski pogon, a preostali Relativisti ga više ne uspijevaju pokrenuti. Brod će za sigurno propasti u dubinama Svemira, ne sustigne li ga prije toga radijacija od Sunaca koje se pretvorilo u novu.

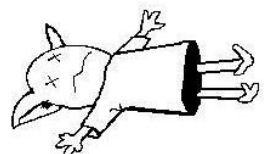
Tu upada *deus ex machina*: bogatuni s početka knjige sustižu naše koloniste nadsvjetlosnim brodom i uspostavljaju kontakt. Kolonisti preuzmu nadsvjetlosni brod, pri čemu naš junak ima ključnu ulogu, a nakon par peripetija (jasno da bogataši ne predaju svoju arku samo tako). Sad se može organizirati prebacivanje na planet koji je bio ciljem putovanja, i sviće nova zora. Za dobru mjeru, na bogataškom brodu je i djevojčica s početka knjige, sad odrasla ljepotica (relativizam, istezanje vremena i to...), s kojom naš junak konačno nalazi pravu ljubav (nešto kao u Heinleinovom romanu *Vrata u ljeto*), nakon što mu ona pomogne preuzeti nadsvjetlosni brod.

Zapravo, završetku romana mogu se uputiti i najteži prigovori. No, u prvom redu,

teško da bi Heinlein mrtav-hladan raznio Sunčev sustav: citati na koje se Robinson poziva daju nam predmnijevati kako je došlo do tog obrata u radnji, odnosno dokle je išao izvorni sinopsis, a gdje je razradu radnje preuzeo Robinson. *Bog iz mašine* djeluje pak zbiljskom šakom u oko: u krajnjoj liniji, kad već imamo priču sklopljenu od početka do kraja, zar ne bi aktiviranje nadsvjetlosnog pogona bilo uvjerljivijim uzrokom uništenja Sunca, umjesto akta neke strane rase kojoj je pripisan i možebitni "inteligentni dizajn" ljudi? Je li takvo što bilo možda prehrabro za Robinsona? Ne bi li se na taj način možda bolje odala počast jednom mlađem Heinleinu, onom socijalistu-utopistu?

Nasuprot tome, Robinson si dopušta "viseće krajeve" koje si njegov uzor ne bi priuštio, ponajprije niz likova oko kojih se isplete pojedina epizoda, no ne sudjeluju u daljnjoj radnji, poput dva deportirana robijaša s kojima se naš protagonist zakači negdje oko trećine romana, a zatim se praktički više ni ne spominju.

Rečeni nedostaci na stranu, roman je na trenutke beskrajno zabavan, britkih dijaloga te interesantnih likova za koje je, ponavljam, šteta što nisu svi optimalno iskorišteni. Osobno pak slabo poznajem opus Spidera Robinsona, pa mi je s te strane nezahvalno suditi radi li se ovdje o slabijem Heinleinovom romanu, ili pak o najboljem romanu što ga je Robinson u danim okolnostima mogao napisati. Bilo kako bilo, jednom kad sam odložio *Promjenjivu zvijezdu*, teško mi je bilo ostati oduševljenim.

Nova zvijezda hrvatskog SF-a dolazi iz Pleternice, a o sebi je rekao da je rođen 1980., voli crtanje, pisanje i sport (kao i vjerojatno sve ostalo što vole mladi, op.ur.) te da studira pravo, i to nakon što je već završio višu upravnu školu. Neispunjena mu je želja vidjeti NLO.

Danijel Bogdanović

KRUH

Čim sam otvorio oči, znao sam da će mi taj dan biti najusraniji dan u životu. Čak i prije, dok je moja svijest još nevoljko okretala leđa Svijetu snova i kao mrtvac se vukla u sivilo stvarnosti, šmrcaje i hripanje koje je dopiralo odnekud blizu mene, govorilo mi je da bi mi današnji dan vrlo lako mogao biti jedan od onih *ustao- sam- na- lijevu- nogu- mrzim- čitav- svijet- samo- me- krivo- pogledaj- i- zubima- ću -ti- iščupati- ruke- i- noge- zatrpati- te- do- vrata- u- najvrelijem- dijelu- Sahare- tri- centimetra- od- usta- staviti- čašu- punu- ledene- vode- i- smijati- se- dok- budeš- skapavao- od- žeđi!* - dana.

Moja draga ženica Adriana ležala je pokraj mene, blijeda, podbuhloga vrata, a vijugav konac šmrklja joj se cijedio iz nosa. Oči su joj izgledale kao da je upravo popila bure najžešće rakije koju slavonska ruka može spraviti, a takav joj je bio i glas kad mi je rekla:

"Molim te... prije nego kreneš na posao... odi u pekaru i kupi... kruh...", pa se gromoglasno zakašljala izbacujući iz grla kolonije virusa, bakterija i tko zna kakvog još življa. Na čelu su joj izbile sitne kapljice znoja, a slične kapljice, ali potpuno različitog sastava, resile su joj i bradu. Prije nego je imala taj

napadaj kašlja, htjedoh ju poljubiti iskazujući joj time ljubav i želje za što bržim ozdravljenjem - prema onoj staroj devizi: *i u dobru i u zlu* - ali, kad sam ugledao slinu raspršenu pod njenim ustima, nekako mi je bila draža pomisao da će Adriana shvatiti da ju volim i bez toga poljupca. Mislim, ipak smo u braku već skoro tri godine, a to je gotovo tisuću devedeset i pet jutara koja su započela jutarnjom pusom. Ako do sada nije shvatila da ju volim, onda današnji poljubac ili nepoljubac tu neće ništa promijeniti.

"J-ja ne mogu...", počela je ona groktavim glasom, ali ju opet prekinu grmljavina iz grla.

"Znam, shvatio sam", reko joj. "Ne možeš ustati."

Ona mi se slabašno nasmiješi, ali to me nije obeshrabrilo da dovršim ono što sam planirao reći. "Ali, znaš i sama da mi je ovaj tjedan u uredu udarnički. Moram prekontrolirati sve knjige od čitave godine, a ove godine smo poslovali kao nikada do sada. Osamnaest knjiga punih računa čeka me na stolu! I još toliko u kompjutoru! A sve to ja sâm moram pregledati do kraja tjedna. A ako me želiš da te mazim i pazim, onda moram što prije biti na poslu. Kruh

nije toliko važan. Ja ga ni ne jedem. A tebi sad baš i nije hitan. Mogu ga kupiti i kad se budem vraćao s posla. Osim toga, mislim da je ostalo još kruha od jučer."

"Ne!", gotovo normalnim glasom reče Adriana. U očima kao da joj se ljeskao nekakav strah. Ili čak i panika?

"Moraš... kupiti kruh... Ne valja... stari..."

"Kako ne valja, pa dobar je!", usprotivih se ja, ali Adriana se nije predavala. Njena volja za borbom u stanju u kakvom je bila, bila je fascinantna. Pogotovo zbog stvari kao što je kruh.

"Idi... u *Krušnu... mrvu...* Tamo idi..."

Krušna mrva. Čuo sam za tu pekara - Adriana ju je nekoliko puta spomenula za vrijeme naših svakodnevnih razgovora - ali, nisam još bio u njoj. Kao niti u mesnici. Kao niti u bilo kojoj drugoj trgovini živežnih namirnica u našem gradu. Prešutno pravilo u našoj kući je bilo da se ja brinem za pribavljanje novca, sređivanje poslova oko dvorišta i dijela kućanskih poslova - već prema potrebi - a Adriana je obavljala ostatak kućanskih poslova i, ono najbitnije: *ona* je išla u kupovinu namirnica. Sram me je i reći, ali, od završetka osnovne škole, nisam ušao niti u jednu takvu prodavaonicu. Čak niti ne znam gdje se u našem gradu nalazi većina tih mesnica, pekara i ostalih prodavaonica sličnih artikala. Jedina trgovina u koju ja zalazim i u kojoj kupujem je dućan mješovite robe u našoj ulici koji se zove *Crveni barun*. Valjda zbog vlasnika koji ima kovrčavu, crvenkastu narančastu kosu.

Krušna mrva je bila neka nova pekara, koja je otvorena prije par mjeseci. I koja je u tome kratkom vremenu preuzela gotovo čitavo tržište ostalim pekarama u gradu. Koliko sam čuo iz Adrianinih priča, dva brata koji su bili vlasnici *Krušne mrve* imali su čitav lanac tih pekara razasutih po čitavoj Hrvatskoj, a i šire. I zbog nekog razloga, sve su te pekare izvrsno poslovale. Adriana mi je jednom zgodom pričala, kako je gospođa Dinka Dragonja, stara debela udovica za koju se pričalo da može dobro potegnuti iz flaše, rekla prodavaču u *Krušnoj mrvu* kako je njihov kruh najbolji kojeg je ikada probala u životu. Nakon toga, razglasila je po čitavom gradu o čarobnom kruhu iz *Krušne mrve*, vijesti su se brzo prošle raznim trač-kanalima *et voilà!* U *Krušnu mrvu* je došlo vječno proljeće.

Jedan od problema koje mi je stvorio Adrianin zahtjev za kupovinom kruha iz te pekare je bio i taj što se ona nalazi na suprotnom kraju grada od onoga na koji sam ja trebao ići. A to bi mi oduzelo previše dragocjenog vremena. Pa sam joj to i napomenuo: "Slušaj dušo. Ti si poprilično bolesna i mislim da ti je svjež kruh posljednja stvar koja će ti danas trebati. Ista je stvar i sa mnom. Vjeruj mi, jedan dan ćemo izdržati i bez kruha."

"Ako netko... dođe...", počne ona.

"Pa što onda? Skuhat ćeš gostima kavu i narezat' im malo kruha na tanjur? Daj, molim te! Prvo, nitko nam danas neće doći u goste jer ću ja svima koji se budu htjeli najaviti, reći da si ti bolesna i da bi ti sada gosti došli jedanko dobro kao i mišja groznica. A drugo, ako netko i dođe, dat ću mu kekse ili nešto slično! Dušice,

pusti sad kruh. Nego mi se ti lijepo odmaraj i nemoj ustajati iz kreveta dok se ja ne vratim s posla. OK?"

Međutim, *dušica* nije bila oduševljena tom idejom, nego mi je prezrivo otfrknula i okrenula mi leđa. A to je kod nas značilo - zahlađenje odnosa u svakom pogledu. Do daljnjega. Jednom je tako taj *status quo* trajao mjesec i pol dana. I samo zato što smo se prepirali oko toga hoćemo li na TV-u gledati nekakav festival ili NBA-ligu! Kako ja nisam popuštao, a ona je osoba kojoj sve mora biti po volji, zamrznula je svaku komunikaciju sa mnom sve dok sljedeći put kad su se podudarila takva dva događaja na TV-u, nisam kapitulirao i pokorno joj predao daljinski u ruke.

Ova situacija sada je bila analogna toj. Ako ne kupim taj vražji kruh, zatvorit će sve granične prijelaze prema državi Adrianskoj. I tko zna dokle bi to moglo potrajati.

Pa sam si, dok sam na sebe navlačio košulju, pretijesne hlače i zgužvani sako, dao na razmišljanje. Vrijedi li zbog tristotinjak računa koje mogu pregledati u roku četrdeset minuta riskirati neodredivo dugu apstinenciju od bilo kakvih tjelesnih kontakata s vlastitom ženom? Jer toliko ću, otprilike, kasniti na posao dok odem u tu usranu *Krušnu mrvu* i kupim kruh.

Obuvajući cipele, zaključio sam da, ako već imam čitav tjedan robovskoga posla i mnogo prekovremenih sati pred sobom, četrdeset minuta više-manje ne mijenja ništa na stvari.

I tako sam upalio svoga *Passata TDI* maglovitoplave boje i krenuo u pogrešnom smjeru, sve se više udaljavajući od onoga što sam želio što prije završiti. A da stvar bude još

bolja, baš su u tim trenucima na radiju puštali neku pjesmu od *Divasica* u kojoj su pjevale - ...*što možeš danas, ostavi za sutra...*

Usran dan.

* * *

Krušna mrva je bila prilično neugledna prodavaonica. Dobro, nisam baš mogao očekivati *Sheraton*, ali za onakvu famu kakva ju je pratila, izgledala je poprilično skromno, da ne kažem bijedno. Bila je to uska zgradica, stiješnjena između goleme trgovine mješovite robe koja se zvala *Marinero-Express* i dugačke stare kuće s osam prozora u redu koji su izgledali kao da ih nitko nije otvarao barem pedeset godina. Nisu imali roleta niti ikakvih drugih pokrivala, a unutra je vladala tama. Očito u toj kući već dugo nikoga nije bilo. Dok sam stajao na nogostupu promatrajući sve te zgrade kao neki turist - a prolaznici me skeptično pogledavali - zapitao sam se: ako toj *Krušnoj mrvu* tako dobro ide kako mi je Adriana napričala, zar nisu onda mogli kupiti, ili barem unajmiti tu napuštenu kuću uz nju? Umjesto toga, oni su se stisnuli u tu malu zgradicu u kojoj bi malo veći košarkaš mogao imati problema ako bi htio leći poprijeko.

Odgovor mi je stigao iz vlastite glave: *Koga briga?! Tvoj posao je kupiti kruh, a ne raspravljati o katastrofalnom smislu za prostor vlasnikâ te pekare! Sjeti se samo koliko te posla čeka u uredu! Što prije obaviš kupnju, prije ćeš stići na posao!*

Takav odgovor mi je bio sasvim dovoljan, pa sam se uspeo uskim i poprilično visokim stepenicama i ušao u toplu unutrašnjost *Krušne mrve*. Pred pultom koji je dijelio prodavaonicu na dva dijela stajalo je troje ljudi,

dok je četvrti - postariji čovjek koji je nakupovao pozamašnu količinu kruha - trpao sve to u goleme šušlave vrećice s natpisom - SVJEŽINA JE NAŠA VRLINA!

Iza pulta je, naslonjena na zid, stajala visoka drvena polica na nekoliko katova koji su bili ispunjeni različitim količinama kruha. I ničega drugoga. Gdje god sam pogledao, nigdje nisam ugledao niti jedno pecivo ili perez ili ikakav drugi proizvod od tijesta. Samo kruh!

Ma nije vrag da ovi ne prave ništa osim kruha!, pomislih detaljno razgledajući svaku policu koju sam mogao vidjeti s kraja kolone. Na koju foru su onda tako uspješni? Ovako automatski iz prodaje isključuju djecu koja idu u školu i prehranjuju se pecivima s različitim punjenjem, sendvičima, kolačima od lisnatog tijesta, burecima, buhtlama i milijunom drugih stvari! Pa koliko sam se samo ja nakupovao takvih stvari dok sam išao u osnovnu školu! Djeca i prave najveći promet pekarama, pogotovo ako se nalaze blizu škole. A ova pekara se nalazi na putu između autobusne stanice i škole, kojega djeca masovno koriste! Ovi ne samo da imaju katastrofalan smisao za prostor, nego još katastrofalniji za trgovinu! Kako uopće uspijevaju?!

Čovjek s golemim vrećama u kojima je bilo najmanje deset štruca kruha, provukao se pokraj svih nas, govoreći *doviđenja!* nikome određenome. S pulta se začuo visok muški glas, odzdravljajući mu. Sljedeća na redu je bila debela žena koja je mahala rukama pokazujući prstima po policama, naručujući *ovaj kruh tu, pa onaj tamo manji, ne, ne taj, onaj uz njega svjetliji, da, taj, pa mi dajte i onaj dolje*

okruglasti, mmm, kako sve lijepo miriše, pohvalit ću vas svim svojim prijateljicama...

Nakon što istračaš polovicu grada i svu rodbinu najbliže susjede sve tamo do trećeg koljena, pomislih i pogledah na sat. Prošlo je već deset minuta kako sam unutra, a još je troje ljudi stajalo preda mnom. Ako se nastavi ovakvim tempom, kasnit ću četrdeset sati, a ne četrdeset minuta!

Čovjek za pultom - crnomanjasti brkonja - posluživao je debeljucu ne pokazujući ni trunke nestrpljenja. A ona je i dalje neumorno nabrajala koje sve kruhove želi, a koji su joj premali i pretamni i kome će sve nahvaliti *Krušnu mrvu*. Ja sam počeo osjećati migoljenje u donjem dijelu trbuha. Morao sam stiskati šake da se suzdržim da ne počnem vikati i skočim na tu planinu i zabijem joj sve te jebene kruhove u provaliju koja joj je zjapila između nosa i brade! Ne znam koliko je još minuta prošlo, kad više nisam mogao izdržati, pa sam glasno rekao: "Nekima se ovdje žuri na posao! Nisu svi ovdje laprdavi besposleni tenkovi kojima je tračanje i žderanje jedina zanimacija u životu!"

Nekoliko trenutaka, svi su me šokirano gledali kao da imam tri noge i šest očiju, a onda je debela glasno jaukula, brzo platila ono što je naručila i, uzdignutog svinjskog nosa, zaputila se van tegleći četiri vreće pune kruha u svakoj ruci, bijesno govoreći: "Ovo je najveća uvreda koju sam ikada doživjela!"

"Pa, s obzirom koliki ste", rekoh joj, "za vas i jesu jedino *velike* uvrede!"

"Oooh!", dreknula je ona kao da se nabola na čavao, nespretno pokušavajući podlakticom otvoriti vrata: "Ovo je zločin! Ovo je agresija! Kako se samo usuđujete tako nešto

govoriti o meni?! Mislila sam da u ovu pekaru ulaze samo pristojne duše-

"Kad ono i nosači aviona u punoj ratnoj spremi!", dopunim ju.

"Ajme!!", vrisne debela žena ispustivši vreće iz ruku. Kruhovi su poispadali iz njih i otkotrljali se po prašnom podu: "Više me nikada nećete vidjeti u ovoj pekari! Nikada!!" Pa zastane i nadoda: "Dolazit ću samo ako ovoga čovjeka tu više ne bude! Oh, kako sam ponižena! Kakva je ljaga bačena na moje ime!"

Kad je pokupila sav kruh u vreće, okrenula se prodavaču i uzdignula ruku: "Kad ja izađem odavde, izgubit ćete svoga najvećega kupca!"

"Mislim da se s time svi slažemo", rekoh. Debela žena je nekoliko trenutaka stajala buljeći u mene, iznenađena mojom rečenicom, a kad je shvatila poruku, još je jednom vrisnula i bučno zalupila vratima za sobom.

Prošle su gotovo dvije minute pune buljenja i prijekornih pogleda prema meni, prije nego je prodavač svojim visokim glasom, koji ni malo nije pristajao njegovu izgledu, rekao: "Gospodo, sve je u redu. Molim vas da zaboravite ovaj mali incident. Tako je to kad imamo novu mušteriju kojoj se strašno žuri." Dok je govorio, nije me ni jednom pogledao. Čovjek i žena koji su još stajali ispred mene nervozno su se pogledavali, a onda se visoka mršava žena nevoljko pokrenula - kao da ne želi da sve samo tako prođe - i stala pred pult. Prosijedi čovjek pedesetih godina iza kojega sam bio ja, dobacio mi je još jedan pogled, prijekoran i svisoka. I to je bila sva njihova komunikacija sa mnom.

Srećom, čini se da je moj ispad imao i rezultata jer su žena i čovjek na brzinu kupili po dva kruha i bez velikih priča ih platili i izašli van. Sada sam ja bio jedina osoba u prodavaonici, ako izuzmem prodavača.

* * *

Po izgledu bih rekao da ima više od četrdeset godina, ali, ne bih dao ruku u vatru da je tako. Lice mu je bilo glatko, bez bora, ali su mu oni gusti crni brkovi davali dojam starosti. Da nije imao brkova, mogao bi proći i kao tridesetogodišnjak. A možda i još nešto mlađe.

Uglavnom, kad sam stao preda nj, bez riječi me promatrao gotovo dvije minute, smrknutoga, prodornog pogleda. U tim trenucima bih se okladio u milijun kuna da sam znao što razmišlja dok me gledao: *Kakvi samo neotesanci žive u ovome gradu! Misle da su uvijek u pravu i ako ne ispadne onako kako su zamislili, cijeli svijet je kriv osim njih! Kako bih mu ja pokazao, samo da ne moram biti ljubazan prema njemu!*

Kad mu je vlak s takvim ili možda malo vulgarnijim mislima otklizio kroz glavu, prodavač je sklopio oči, duboko udahnuo, pa se nasmiješio: "Dobar dan, nestrpljivi gospodine! Moram vam se ispričati zbog gospođe Mirte, ali, znate kako je to kad ste bez bračnog druga već deset godina! Nemate..."

"Ne znam kako je to!", prekinem ga. "Ja sam oženjen, ako vas baš zanima. I to sretno! Dobro, žena mi je trenutno bolesna, ali to ne znači da ću odmah postati udovac."

"Oprostite mi!", reče prodavač i zacrveni se u licu. "Krivo sam se izrazio. Htio sam reći da je gospođa Mirta već deset godina udovica, pa je doma uvijek sama. Zato voli malo

popričati s prodavačima kad ide u kupovinu. Teško je kad nemate s kim razgovarati."

Pričaj mi o tome!, pomislih. Tko zna koliko će dugo trajati zatišje u našoj kući. Nadam se da će sve biti u redu kad se vratim doma s kruhom u ruci, ali kod Adriane nikada ne možeš biti ni u što sto posto siguran.

"Vi ste očito pogriješili zanimanje", rekoh mu tada, polako gubeći strpljenje. "Počinjem se osjećati kao kod psihijatra ovdje."

"Pa, znate kako je", reče on još crveniji u licu. "Kad svakodnevno razgovarate s ljudima, počnete ih i nesvjesno analizirati..."

"Dobro!", prekinem ga. Tip očito nije shvatio da moja prethodna rečenica nije bila hvaljenje. "Ja vam ne dolazim svakodnevno i zato nemojte -"

U tome trenutku, otvore se vrata koja su stajala desno od police s kruhom, u uglu, i u prostoriju uđe čovjek, također crn i brkat, ali stariji od prodavača. Sjetih se da mi je Adriana pričala da su vlasnici *Krušne mrve* dva brata. Ova dvojica su bili vrlo slični. Čovjek je donio pod rukom nekoliko štruca kruha iz kojih se još dimilo i stavio ih na prazna mjesta na polici. Zatim je pažljivo razgledao svaki kruh koji je prije stajao na njoj, pa ih nekoliko uzeo i krenuo natrag prema vratima. Pogledao me tek kad ih je počeo zatvarati za sobom. Pogled mu je bio grozan. Njegove tamne, gotovo crne oči, bockale su me vrelin iglicama po licu. Počeo sam žmirkati kao da me netko zabljesnuo svjetiljkom od petsto wata u oči.

Hvala Bogu, pa ovaj nije prodavač! Taj bi svojim pogledom rastjerao sve mušterije!

Prije nego je zatvorio vrata, bacio je pogled k prodavaču, a ovaj mu se nasmiješio.

"Je li vam to brat?", upitao sam ga kad je *opasnost* nestala iza vrata.

"Da... on se...ovaj... brine da kruh bude dobro pečen, pa nije baš... znate..."

"Druželjubitiv?", dopunim ga: "Nego, kad već govorimo o kruhu, kako to da ne pravite ništa drugo osim kruha? Kako uspijevate tako poslovati? Žena mi je pričala da imate pekare po čitavoj Hrvatskoj... Ne razumijem kako vam može tako dobro ići ako prodajete samo kruh. A još manje razumijem, kako uspijevate potući konkurenciju koja ima čitave restoranske ponude u svojim pekarama? Mislim, vi imate samo *kruh*... Osim toga... to mi je tek sad palo na pamet... Ako ste vi i vaš brat vlasnici svih tih pekara... Kako to da vi *radite* u jednoj od njih? I zašto baš ovdje?"

Da sam znao kakvu će reakciju izazvati ova moja pitanja, ne bih ih nikada postavio. Mislio sam da će mi čovjek nakon malo razmišljanja, reći da je to poslovna tajna ili mi reći da svoj kruh prave po nekom posebnom receptu - *ima jedan začim, znate, koji raste samo na jednom malom zabačenom otočiću usred Tihog oceana što ga je otkrio moj tetak moreplovac dok ga je neviđena oluja bacakala amo-tamo po mračnome moru, kojega stavljamo u kruh u tajnom omjeru, i od kojega vam i najcrnji dan u životu izgleda kao da ste osvojili milijun dolara na lotu...*

Umjesto toga, prodavač mi je rekao: "Vi ste danas prvi puta s nama...", pa se nasmiješio s nekakvim zamišljenim izrazom na licu. Zatim je dodao: "Vaša žena Adriana mi je pričala o vama. Nešto ću vam pokazati. Dodite sa mnom!", i krenuo prema vratima u uglu

prostorije iza kojih je maloprije nestao njegov namrgođeni brat.

Ma daj!, pomislih dok me obuzimao očaj. Sad će mi pokazivati kako peku kruh ili neku sličnu glupost! Nemam ja vremena za ta sranja!

"Gospodine, molim vas!", rekoh mu panično gledajući na sat. Bio sam već gotovo tri četvrt sata ovdje! Ako mi sada još bude pokazivao stare recepte svoje bake Jozefine, neću izaći odavde do večeras! "Žena me poslala da kupim kruh i jedva sam i na to pristao jer mi se užasno žuri na posao! A ovdje sam skoro sat vremena! Vjerujte mi da se divim svim vašim malim tajnama kuhinje i ritualima kojima se koristite dok pravite kruh, ali stvarno moram ići na posao! Dajte mi jedan kruh i to je sve što tražim od vas! Ne morate mi odavati svoje tajne! Zaista!"

"Dobit ćete, gospodine, sve što želite, ali prvo vam moram pokazati nešto. *Moram!*"

"Čovječe, ja nemam vremena! I uopće me ne zanima kako se pravi kruh! Gledao sam to jednom u *Dobro jutro, Hrvatska* i sumnjam da se kod vas to radi na neki drugi način! Ako mi -"

"Vjerujte mi, radi se", odsiječe prodavač gledajući me ravno u oči. Jedan dio moga mozga se zapitao zbog čega je taj čovjek toliko uporan da mi pokaže kako se pravi kruh, dok je drugi dio vrištao *Jebeš kruh! Idi na posao! Ako je Adriani jedan kruh dovoljan da ne priča s tobom, onda jebeš i nju!*

"Slušajte gospodine!", rekoh tada, glumeći smirenost. "Ajmo se ovako dogovoriti. Ja sad nemam vremena za ništa drugo osim za uzeti kruh, dati vam novac za njega i odjuriti na

posao kao da me svi vragovi gone. Ako vam je toliko važno da vidim kako se pravi taj kruh, doći ću sutra... ne; za tjedan dana, kad završim s ovim poslom. Onda mi možete pokazivati do mile volje sve postupke i procedure pekarskog umijeća. U redu?"

Prodavač je istoga trenutka, bez imalo razmišljanja - prebrzo za moj ukus; kao reakcija na ubod - odgovorio: "Ne! Adriana vas je poslala po kruh i vi joj ga morate danas donijeti!"

"Pa dajte mi ga onda!"

Vrata u uglu prostorije su se opet otvorila i prodavačev brat je još jednom ušao noseći pod rukama nov svježi kruh. Ponovio je ritual od maloprije i kad je krenuo natrag pokupivši nekoliko komada kruha s police, zastao je i pogledao me: "Vama još nismo pokazali", rekao je isto onakvim visokim glasom kakav je imao i njegov brat. "Dođite s nama."

Meni su počeli leđima trčkarati prvi ježurci. Čudna su mi ta dvojica. Što ako su silovatelji ili tako nešto? Ako me misle ubiti tamo straga? Kad sam ušao ovdje, nikoga od onih četvoro ljudi nisu pozvali u stražnju prostoriju da mu nešto *pokažu*. A ja sam sada sâm ovdje i ako me ubiju, sumnjam da će itko od onih četvoro koji su me vidjeli ovdje svjedočiti protiv prodavača. Jer mi se čini da, u ono malo vremena što smo se družili, nisu baš stekli lijepo mišljenje o meni. Možda će im čak biti i drago da me ubiju. Pogotovo onoj laprdavoj podmornici.

"H-hvala vam što se toliko trudite oko mene, ali stvarno mi ne trebate ništa pokazivati.

Nemam vremena -", zabrzao sam kao da me netko navio.

Braća pekari su se pogledali nekim čudnim pogledima koje nisam mogao protumačiti - znao sam samo da mi se ne sviđaju - a onda je kruhonosac rekao: "Čini mi se da vi mislite da smo mi neki manijaci koji mame svoju novu žrtvu u mračnu sobu gdje će se izivljavati nad njom ili tako nešto. Pa nemojte biti smiješni! Mi vam samo želimo pokazati kako pravimo kruh. Želimo vam odgovoriti na vaša pitanja. Pitali ste kako nam tako dobro ide, a prodajemo samo kruh? Dođite, pa ćemo vam pokazati."

"Kako viznate što sam pitao? Vi niste bili ovdje!"

Čovjek je trenutak oklijevao, pa reče: "Čim sam izašao odavde, vi ste to upitali. Nisam baš toliko gluh, da to ne bih čuo iza vrata."

Ovo je malo umirilo duhove panike u meni, ali je opet razbudilo duhove kašnjenja. Pogledao sam na sat. Tu sam sat vremena. Bože moj, neću nikada otići na posao! Eto, zašto ne volim hodati po tim prodavaonicama! Odeš unutra nešto kupiti i uvijek se zadržiš dulje nego si planirao. *I kojega vruga više nitko ne ulazi u ovu pekaru?!*

Pogledao sam van i kroz staklo na ulaznim vratima, zaklonjeno valovitom zavjesom s uzorcima kruha - a čega drugoga? - gledao kao ljudi prolaze ne skrećući pogleda sa svoga nevidljivog cilja. Očito u ovim trenucima baš nitko nije trebao kupiti kruh.

Bacio sam još jedan pogled na sat i obuzeo me očaj. "Pa dajte, ljudi, pa ja moram pregledati osamnaest knjiga! A planirao sam

danas napraviti lijep dio posla! Ovako neću nikada stići!"

"Ne brinite se", reče prodavač kojega sam poznao malo duže vremena, "ovo neće dugo potrajati."

"Kako neće dugo?", dreknuo sam. "Pa ja sam ovdje već sat vremena! A nisam ništa napravio! Apsolutno ništa! Koliko će vam još trebati vremena da mi sve pokažete tamo unutra?!"

"Ovisi o vama", odgovori kruhonosac. "Odat ću vam jednu tajnu našega uspjeha. Mi svim mušterijama pokazujemo kako pravimo kruh. Kad god netko novi dođe, pokažemo mu. Na taj način stvaramo prisniji odnos s kupcima. I zato svi vole kupovati ovdje. A sad krenite s nama."

Čovječe, ali mene ovo zanima isto koliko i heklanje!, pomislio sam rezignirano. *Ionako više nikada neću ući ovdje. To je samo zato što je Adriana bolesna. E, ako je ne ubije ta njezina bolest, kad se vratim kući, ja ću!*

Krenuo sam za njima u stražnju prostoriju s nula zarez nula nula posto, promila ili čega već, zainteresiranosti. Dan mi stvarno nije mogao biti usraniji.

* * *

Stražnja prostorija je bila mali uski hodnik sa strana ispunjen policama u kojima je ležalo mnoštvo kruha - pravi Raj za gladne. Ali, ja nisam bio gladan i meni je ovo bio Pakao. Sobica je bila polutamna, a jedini izvor svjetlosti je bila mala žarulja koja je visjela sa stropa i lagano se njihala, stvarajući sjene koje su se igrale na zidovima i po kruhu. Tek tada sam primijetio da su sve police zapravo neke vrste vitrina, jer su sve imale staklena vratašca.

Iza svakih staklenih vrata bio je po jedan kruh, iako je bilo mjesta i za više njih. *Što je ovo? Neka izložba kruha ili tako nešto?*

Tada je, na jednoj od najdonjih polica, meni s desna, jedan kruh skočio zabivši se u staklena vrata i pao natrag na policu. Ili mi se barem tako učinilo. Žarulja se sve više njihala - valjda zbog vrtloga zraka koje smo stvarali nas trojica dok smo se provlačili između polica - pa su njene sjene bile sve živahnije. Vjerojatno mi se zbog njih i učinilo da si je jedan kruh odjednom umislio da je klokan.

Na kraju hodnika, bila su još jedna vrata. Kruhonosac ih je otvorio i ušli smo. Isto takav uski hodnik - ali bez ikakvih polica sa živahnim kruhom - završavao je metalnim stepenicama koje su se spuštale nekamo dolje. Iz otvora na podu izbijalo je snažno bijelo svjetlo i buka nekakvih strojeva, ljudskih glasova i nečega čudnog, što nisam mogao prepoznati.

"Sad ćete vidjeti nešto veličanstveno!", reče mi kruhonosac i počne silaziti.

"Što? Kraljicu Elizabetu?", upitah turobnim glasom.

"Ne", odgovori kruhonosac. "Nešto puno bolje!"

Sve jabuke u mome voćnjaku su se smežurale i beživotno popadale na tlo. Mislio sam da ću si moći ublažiti ovu agoniju s malo humora, ali očigledno sam zapeo s ljudima koji se smiju samo kad netko krivo odreže šnitru kruha ili kad stavi dva zrna brašna više u tijesto nego što bi trebao. *Bože moj, što mi je ovo trebalo? E, kad se vratim kući, JA ću biti taj koji će zahladiti odnose sa ženom! I to toliko da ćemo u kući morati hodati u kaputima, s rukavicama i šalovima na sebi!*

Kruhonošćev brat je zastao i rekao mi da se on mora vratiti u pekaru i da će mi njegov stariji brat pokazati sve što treba. Gotovo sam ga zamolio da se ne vraća, neka ostane sa mnom i izbavi me odavde. Kad su se vrata za mnom zatvorila, došao sam do stepenica i spustio se njima u podrum.

Tlanktlanktlanktlank...

* * *

Krušna mrva je morala zauzimati polovicu podzemlja našega grada! Kad sam sišao na prvo odmorište od njih ne znam koliko do dna i pogledao dolje, uhvatila me vrtoglavica. Ispod one male trošne prostorije u kojoj je čovjek prodavao kruh debelim ženama i brkatim starcima, nalazila se golema dvorana svijetlosivih zidova, natrpana strojevima koji su bili povezani pokretnim trakama, između kojih su se kretali deseci ljudi, viljuškara i kojekakvih drugih vozila koja nikada u životu nisam vidio. Sve je to bilo zavijeno u veo buke, rada strojeva, cičanja, zujanja, grebanja, šištanja, krčanja... Ovo nije bila obična pekara, ovo je bila čitava tvornica pod zemljom! Tvornica koja je proizvodila samo kruh.

Dok sam gledao svu tu zbrku duboko dolje pod sobom, nastavio sam se spuštati stepenicama. Nisam nigdje mogao pronaći kruhonosca. Nije moguće da je već sišao dolje. Stepunica je moralo biti barem tisuću. Nitko nije toliko brz...!

A tada sam ugledao u podnožju čovjeka koji je pod rukama držao sitne, tamne okruglaste stvari i gledao prema meni. Bože moj, ipak je sišao! Kako je samo uspio? I još s tim kruhom u rukama...

Mislim da ću biti shvaćen kad kažem da sam, gledajući u sve to pod sobom, počeo osjećati laganu dozu strepnje.

Kad sam napokon došao do podnožja, čelo mi je bilo istočkano kapljicama znoja. Nesvjesno sam pogledao na sat i zaprepastio se. Silazio sam petnaest minuta! Brkonja me gledao mirnim pogledom, čekajući da usmjerim pažnju na njega. Nakon što sam još jednom u nizu toga usranog dana zaključio da nikada neću stići obaviti ono zbog čega sam, zapravo, tako rano i ustao, osjećajući se najjadnije u životu, pogledao sam oko sebe.

Prostor je doista bio ogroman. Onako odoka sam zaključio da se strop morao nalaziti na visini od barem pedeset metara, ako ne i više. Čitav zid preda mnom je krasio golem natpis tamnoplavim slovima - SVJEŽINA JE NAŠA VRLINA! Vozila su se kretala u svim smjerovima, neka prevozeći velike palete s kruhom, a druga još veće sive zatvorene kontejnere s malim uskim cijevima iz kojih se dimilo. Ljudi uz pokretne trake su provjeravali svaki kruh, neki su nosili u rukama dugačke sprave koje su me podsjećale na mamutske injekcije, drugi opet uske cijevi u obliku slova U s mnoštvom vijaka, tipki i izbočina. Bilo je tu kompjutora, golemih cijevi po zidovima koje su vodile tko zna kamo i prenosile tko zna što, bilo je tu visokih obeliska s tisućama raznobojnih svjetala koja su blickala kao na nekom čudnom metalnom božićnom drvcu, a najviše od svega - bilo je kruha. Ljudi, koji su se kretali po dvorani, bili su odjeveni u bijele kute s plastičnim maskama preko usta i nosa. Ovdje kao da se proizvode lijekovi, a ne kruh!

Nekoliko od tih ljudi u bijelom me znatiželjno pogledalo, pa se vratilo svome poslu, pažljivo razgledajući svaku štrucu kruha kao da se radi o komadima plutonija, a ne pečenom tijestu.

"Kao što vidite, *Krušna mrva* nije obična pekara", reče kruhonosac gledajući me onim svojim probadajućim pogledom. "Naš kruh je poseban kruh i zbog toga nas ljudi toliko vole."

Njegove riječi su me snažno podsjetile na događaj otprije nekoliko mjeseci kad je Adriana u našoj kući organizirala prezentaciju *Zepterovog* posuđa. Žena koja je nad hrpom lonaca hvalila njihovu kvalitetu i izdržljivost, koristila je gotovo iste riječi kao i kruhonosac *Zepter nije obična firma! Zepterovo posuđe je posebno posuđe zbog čije kvalitete ga ljudi obožavaju!* Nastavila je s panegiricima hvaleći sve, od vijaka kojima su pričvršćene ručke na loncima pa sve do dostavljača koji je donosio pizzu ljudima koji su konstruirali lonac. Nakon više od sat vremena tog ubitačnog veličanja, potpuno sam izgubio živce i otišao iz sobe. Da sam ostao još koju minutu unutra, mislim da bih zgrabio jedan od lonaca i nabio joj ga na glavu. Poslije, kad je prezentacija završila - nakon kojih tri-četiri sata hvalospjeva o svemogućem *Zepteru* - Adriana se izvikala na mene. *Kako si mogao tako otići, osramotio si me pred svima, uvijek mi sve moraš pokvariti!...* Mislim da ne moram ni govoriti da je nakon toga nastalo još jedno ledeno doba u našoj kući.

E, ako i ovaj pekar misli održati prezentaciju, onda je našao krivog čovjeka koji će ga slušati!

"Čujte", rekoh mu prije nego je nastavio: "Veoma me se dojmila vaša pekara, a pogotovo

ovaj... dio nje. Stvarno ni u snu nisam mogao zamisliti da biste sve ovo napravili samo zbog kruha, ali sad, kad sam to vidio, shvaćam zašto svi kupuju ovdje. Kad im pokažete ovu dvoranu, svi budu toliko opčinjeni da automatski zaborave na sve druge pekare. Na taj način pobjeđujete konkurenciju. Izvana izgledate skromno, ali kad vide što se tu dolje krije, svatko izgubi glavu. Zboga toga svakom novom kupcu koji dođe, pokazujete sve ovo, je li tako?"

"Pa... ne sas -"

"Ali, ja vam nisam jedan od onih sapuničara koji kupuju stvari samo zbog lijepog omota. Mene ne zanimaju ukrasi, nego ono što se nalazi pod njima. Sve je ovo tu lijepo, ali sada, kad sam to vidio, rado bih kupio kruh zbog kojega sam i došao ovdje i otišao u svoj ured PREGLEDAVATI SVE ONE JEBENE KNJIGE KOJE ME ČEKAJU NA STOLU!!!"

Kruhonosca se moja dreka, izgleda, nije baš previše dojmila, jer nije ni trepnuo dok sam ja gubio živce i kontrolu. Pogledao sam na sat i zagrcnuo se kad sam shvatio da kasnim na posao već skoro dva sata. Bijesno sam krenuo prema stepenicama, grabeći golemim koracima - *Od toliko pekara u gradu, Adriana me morala poslati u naj...* - kad sam začuo tupo trubljenje i preda mnom se prepriječilo vozilo noseći jedan od onih čudnih kontejnera sa zadimljenim cijevima. Zastao sam čekajući da prođe, ali, vozač se zaustavio i okrenuo kontejner prema meni.

"Što je ovo sad? Mičite se!", viknuo sam gledajući u sivu frižideroliku napravu koja je lagano vibrirala. Pogledao sam kruhonosca iza sebe: "Ako me barikadama mislite natjerati da

vas slušam, pozvat ću policiju kad izađem odavde. Ovo je nasilje što vi radite!"

"Gospodine moj, kad biste me samo saslušali desetak minuta, do svega ovoga ne bi moralo dolaziti-", počeo je kruhonosac, ali je meni prekipjelo.

"A tko kaže da do svega ovoga *mora* doći?! Ne znam samo zbog čega vi mislite da bi mene trebalo zanimati kako vi pravite kruh! Ako ćete iskreno, zanimljivije bi mi bilo čitav život pratiti geološke promjene na kamenu, nego saznati način na koji vi mijesite tijesto! Ionako više nikada neću ući u ovu trgovinu. Zato si ušparajte i vremena i glasa za neku budalu koju to *zanima* i pustite me proći, jer ćete si inače još navući probleme na vrat!"

"Gospodine, gospodine...", reče brkonja zavrtjevši glavom kao da uzaludno pokušava nešto objasniti priglupom djetetu. "Vi ni ne znate koliko ste u krivu. Ne samo da ćete doći još koji put u *Krušnu mrvu*, nego ćete dolaziti svaki dan ovamo!"

Ovo me zbunilo. Prije nego sam ga stigao upitati što time misli, on je lagano kimnuo glavom vozaču u viljuškaru, a ovaj je pritisnuo nekoliko tipki na malom displeju i začulo se šištanje vrela pare dok se kontejner rastvarao. Unutrašnjost mu je bila mračna, sve dok se nisu počele paliti male neonske lampe unutra, osvjetljujući nekoliko desetaka štruca kruha poredanih na četiri nivoa.

"Što je to -", Većem dijelu kruha u kontejneru u tome trenutku su izrasli nekakvi krakovi, mrveći se dok su vijugavo udarali po unutrašnjosti spremnika. Posljednje što sam još uspio vidjeti bilo je kad je pet-šest štruca kruha

skočilo prema meni, omotavajući mi svoje vrele tijestaste krakove oko vrata, nadirući mi u usta.

* * *

Kad sam otvorio oči, sjedio sam u kožnom naslonjaču u malome uredu koji me podsjetio na moj. Za stolom, na kojemu je ležao samo telefon, sjedio je kruhonosac, promatrajući me.

"Probudili ste se", reče mi veselim glasom, iako su me njegove oči i dalje mračno i probadajući motrile.

"Kakve su ono...?", počeo sam, ne znajući što da pitam. Grlo me je užasno peklo kao da sam ga držao na roštilju: "Što ste mi učinili?"

"Rekao sam vam da do toga ne bi moralo doći da ste me saslušali."

"Ali, što se dogodilo? Što me ono napalo?"

"Kruh, gospodine moj. Napao vas je kruh."

Vidio sam one pipke od tijesta što su im narasli, *vidio* sam kako skaču na mene... ali, svejedno sam bio zaprepašten kad mi je to rekao.

"Kad ste iznosili svoju teoriju da mi pokazujemo novim kupcima naše pogone za proizvodnju kruha samo zato da ih opčaramo kako bi samo kod nas kupovali", progovore gusti crni brkovi, "niste mi dopustili da vas opovrgnem. To, što ste vi rekli, možda jest jedan od razloga, ali nije i jedini. Nije glavni razlog."

"A koji je... Glavni?"

"Pođite za mnom i sve ću vam objasniti."

Čim je to izgovorio, pred očima mi se ukazao golemi okrugli sat, čije su kazaljke

jurile velikom brzinom u krug. Zaboravio sam i bol u grlu i one čudovišne štruce kruha i čitavu ovu stvar. Koliko god sve ovo bilo čudno, ipak me još uvijek čekao posao u uredu. A što više odugovlačim ovdje, to ću morati obaviti više prekovremenih sati. A ako ne pregledam sve te knjige do kraja tjedna, šef će me živog odrati. Instinktivno sam pogledao na sat. I požalio.

Ako neka vijuga ili kotačić u njemu nisu pukli, onda sam ja u *Krušnoj mrvu* već više od četiri sata! Bože moj!

Kruhonosac je ustao i otišao do vrata. "Idemo!", reče mi i mahne rukom da ga pratim. Svi moji osjećaji koji su se u tim trenucima budili u mojoj glavi iznenada su bili poplavljeni bujicom očaja kojom se natapalo moje jedno tijelo. Jedina misao koja mi se u tome trenutku vrtjela po glavi, bila je - *Moram nekako izaći odavde i što prije doći u ured... Moram!*

Izašli smo iz ureda i našli se u dugačkom uskom hodniku osvjetljenom blještavim neonskim lampama. Mahnito sam pogledavao oko sebe neću li negdje ugledati kakav znak na kojemu piše *IZLAZ* ili *SVI KOJE ČEKA HRPA POSLA U UREDU, PRATITE STRELICU* ili barem *AKO NE ŽELITE SLUŠATI BLJEZGARIJE OVOG LUĐAKA, SPAS JE IZA OVIH VRATA*. Ali, ništa od toga. Hodnik je bio potpuno prazan, bez ijednih vrata na vidiku i strahovito dugačak.

"Možda ste primijetili staru napuštenu kuću uz *Krušnu mrvu*", reče kruhonosac dok mu je glas odzvanjao među zidovima: "Nju smo isto kupili. Ispod nje se nalazi čitav ovaj kompleks. Ljudi se obično pitaju zbog čega smo uselili u onu malu prostorijicu gore, a ne u tu kuću, jer novca imamo. Ali to je, vidite, zgodan

paravan. Nitko ne bi pomislio da se ispod one male pekare nalazi nešto ovakvo."

Ja ga uopće nisam slušao dok je govorio. Sva moja svijest je bila usmjerena na traženje bilo kakvog izlaza odavde. Ali, nisam mogao pronaći čak ni rešetke odvoda za ventilaciju. Dok smo hodali hodnikom, kruhonosac je i dalje govorio, a ja sam i dalje tražio.

"Naravno, svim našim kupcima pokazujemo pogon koji ste i vi vidjeli, ali to poslije ostaje među nama. Ne želimo da autsajderi znaju za sve ovo. Ne vjerujem da ste negdje na ulici čuli da, kad netko govori o *Krušnoj mrvi*, spominje i naše pogone za proizvodnju, zar ne?" Pogledao me, pa kad s moje strane nije bilo nikakve reakcije, nastavio je: "Pretpostavljam da vas sada zanima čemu sve ovo za malo kruha? I kako je moguće da je kruh ovdje živ?"

Utihnulo je i šutio dok nismo došli do kraja hodnika. Tu su stajala visoka čelična vrata koja su umjesto kvake imala samo veliku tipkovnicu. Kruhonosac je pritisnuo nekoliko tipki određenim redom i vrata su se nečujno sama otvorila.

"Vjerujete li u izvanzemaljce?", upitao me kruhonosac tada.

* * *

Spomenuo sam već da mi je to bio najusraniji dan u životu. Šlag na tu golemu tortu govana, bila mi je scena koju sam ugledao kad smo ušli u još jednu veliku prostoriju punu ljudi i strojeva, ali u kojoj nije bilo kruha. Umjesto njega, na mnogobrojnim stolovima ležali su nekakvi mršavi stvorovi oker boje, kojima je donji dio tijela izgledao kao da je netko na njih prišio hobotnicu - mnoštvo dugih tanašnih

krakova visjelo je s rubova stolova i završavalo isprepletano na podu, izgaženo neprestanim prolascima ljudi u bijelim kutama, koji kao da uopće nisu primjećivali da hodaju po dijelovima tijela tih bića. Uza zidove lijevo i desno od ulaza bili su poredani golemi pravokutni čelični sanduci koji sigurno nisu bili prazni i oko kojih su se stalno motali ljudi, pritiskajući raznorazne tipke na njima, upisujući nešto u stvarčice koje su izgledale kao kalkulatori.

"Ako do sada niste vjerovali u izvanzemaljce, mislim da vas je ovo razuvjerilo", reče kruhonosac obuhvativši rukom čitavu prostoriju. Značajno me pogledao, valjda očekujući da ću ja sada pasti na koljena i plačući vikati - *Otkrio sam novi smisao života! Otkrio sam novi smisao života!* - ali, jedini smisao moga života kojega sam trenutno bio svjestan i koji je upravljao svim mojim impulsima je bio onaj da moram izaći iz ovog cirkusa i otići u vražji ured pregledavati vražje knjige!

"Čujte, sve je to vrlo dojmljivo i fascinantno i *uauu-svemirci-ipak-postoje!*-tično", rekao sam mu najmolećivijim glasom kojega sam koristio samo u izvanrednim prilikama - što će reći, kad zavlada ledeno doba u *mi casa*, "ali, stvarno ste našli pogrešnoga čovjeka kojemu ćete sve to objašnjavati. Gledao sam sve epizode *Dosjea X*, pa znam čitavu tu priču s ljudima i svemircima, i zaista mi ju ne trebate još i vi pričati. Nagledao sam se ovakvih laboratorija i svemiraca u stotinu filmova i stvarno mi nije potrebno opet to prolaziti. Zato, ako biste mi pokazali gdje je izlaz..."

"Zar vas ni malo ne zanima kakve veze imaju izvanzemaljci s jednom pekarom?",

upitao me kruhonosac, a u njegovim sam očima prvi put ugledao zaprepaštenje.

"Ne. Pekara je vjerojatno paravan za neku vladinu organizaciju koja posluje sa svemircima."

"Ma kakve to gluposti pričate? Zaboravite *Dosjee X!* Ovo nije znanstvena fantastika, ovo je stvarnost. Nema tu nikakvih tajnih zavjera ili što ja znam čega!"

"Dobro! Super! Sad ću odmah lakše spavati. Nego, govorili smo o izlazu..."

"Ali, vas je napao kruh! Zar ne želite znati kako je to moguće?"

"Ne. Ali, kad već pričamo o znanstvenoj fantastici i nemogućemu, znate li što je još znanstve na fantastika?"

"Š-što?", upita kruhonosac zbunjeno.

"Znanstvena fantastika je da ću ja do kraja tjedna uspjeti pregledati sve knjige u uredu! A kako su ovdje stvari krenule, pitanje je hoću li do kraja tjedna uopće izaći odavde!"

"Ali, ja ne razumijem ka -"

"Ni ja isto!!"

Kruhonosac me izbuljenih očiju promatrao neko vrijeme - čudno, više uopće nisam osjećao neugodno bockanje po tijelu dok je gledao u mene - a onda se okrenuo i otišao od mene. Dok je odlazio između stolova, čuo sam ga kako sam sebi govori: "U čitavom svom životu još nikad nisam vidio tako..." Zbog buke koja me okruživala nisam mogao čuti završetak njegove rečenice, ali sam ga vrlo dobro mogao zamisliti. Maknuo sam pogled s čovjeka i osvrnuo se oko sebe. Ovo mi je savršen trenutak za bijeg!

Čelična vrata iza mene su bila zatvorena, a kombinaciju na displeju nisam znao. U

prostoriji pretrpanoj spravama, metalnim sanducima, stolovima s tim čudnim oker životinjama, nisam mogao pronaći nijedna druga vrata. Na moju žalost, jedina mogućnost za izlaz bio je kruhonosac. Koji je još polako šetao između dva reda stolova. Osjetio sam poriv da pogledam na svoj ručni sat, ali sam u posljednjem trenutku odustao od toga. Mislim da moje očajno srce ne bi izdržalo još jedan vremenski šok. Pa sam se, umjesto toga, zaputio za kruhonoscem proklinjući sve sveto i prokleta.

Usran dan! Usran usran usran usranusranusranusran!...

* * *

Sada sam mogao malo bolje razgledati te stvorove za koje je kruhonosac govorio da su svemirci. Ne samo da im je donji dio tijela bio pun krakova, nego su im i iz ramena isto tako izbijali mnogobrojni pipci koji su mlitavo visjeli preko rubova stolova. A glave su bile priča za sebe. Velike gotovo kao i sama tijela, bile su križolike, a sva tri slobodna kraja toga "križa" završavala su nekakvim izdancima koji su me podsjećali na listove paprati što rastu po šumama. Osim toga, na glavama nije bilo ni očiju ni nosa ni usta, niti ičega ljudskog. *Jadne životinje!*, pomislio sam. *Kako jedu?*

Zanimljivo je da su ljudi koji su stajali uz njih i obrađivali ih instrumentima što su me podsjećali na spravice iz filma o doktoru Frankensteinu, samo pogledavali u mene, pa se vraćali natrag svome poslu. Očekivao sam da će, kad me vide samog kako šetam između njih, dignuti uzbunu i skočiti na mene pucajući iz nekih čudnih pušaka s omamljujućim zrakama, ali ništa takvoga se nije zbilo.

Došao sam do jednoga stola kod kojega je čovjek u bijeloj kuti umrljanoj žutom ljepljivom tekućinom upravo uzimao u ruke golemu cijev punu prekidača i žica. Kad me ugledao, nasmiješio se i pozdravio me pa se vratio svome stvoru na stolu. Iz vrha cijevi zujavo je izašla tanka cjevčica s trokutastim vrhom i čovjek je to zabio među stvorove pipke. Nastavio je gurati spravu u njega sve dok nije ušlo i pola metra debele cijevi. Čudnovati stvor je sada izgledao kao da je naglo zatrudnio, a meni su, zbog nekog razloga, dok sam tako promatrao to jadno biće, na pamet pale one igračkice što se nataknu na olovku. Čovjek je tada pritisnuo dugme na spravi i začulo se mljackavo brundanje dok se tijelo stvora treslo kao da ima napad epilepsije.

"Kojega to vruga radite?", zgranuto zapitah nadglavavajući struganje stroja. Morao sam dobro paziti da ne otvaram usta prejako dok govorim, jer mi je strelica na izrigometru lagano prelazila u crvenu zonu i svaki imalo jači napor je mogao aktivirati moj želudac.

Čovjek je ugasio stroj i pogledao me s osmijehom. Prednja strana njegove kute je bila ukrašena s nekoliko novih žutih mrlja.

"Žao mi je, ali ja ne smijem ti reći. Morat ćeš pitat' šefa." Pa se vratio rudarenju po biću.

Odmaknuo sam se od njega duboko dišući - svladavajući napade mučnine - i, zagledan u sivi pod, požurio prema *šefu*. Koliko god se trudio, čini se da ću na kraju ipak morati podići ruke u zrak i skrušeno poslušati kruhonošćeva objašnjenja svega ovoga. To mi je jedini izlaz iz ovog sranja. *Prokleta Adriana! Zbog nje sam se uvalio u sve ovo! Mogla mi je,*

prije nego sam krenuo na ovu Odiseju, reći kroz kakve sve torture moram proći da bih kupio kilu kruha. I onda se još čudi što ne volim hodati po svim tim trgovinama. Evo zašto ne volim!

Kruhonosca sam našao kako stoji pred golemom metalnom kuglom s poklopcem na vrhu, iz koje su izlazili deseci žica, kablova i dvije debele metalne cijevi. Unutar nje se čulo jednoliko potmulo zujanje.

"Oh, ipak ste se predomislili i odlučili me poslušati!", reče on veselim glasom. "Vjerujte mi da bez moje pomoći ne možete odavde izaći. Zato će vam najjednostavnije biti da me poslušate. A posao ćete već stići obaviti. Mislim da je ovo što ćete saznati mnogo vrijednije od bilo kakvoga posla kojega morate obaviti. Ovo se doživljava jednom u životu!"

"DOŽIV...!", počeh podigavši ruku, ali se predomisliv i umuknuh. Mislim da mi ne bilo najpametnije vikati na tog čovjeka. Ipak mi je on karta za slobodu. Osim toga, grlo me još uvijek poprilično peklo. Umjesto urlikanja, gutnuo sam bijes i zagledao se u njega, čekajući priču za laku noć.

"Znate li što se nalazi u ovoj kugli?", upitao me.

"Pijetlova jaja?", rekoh prkosno. On me prečuo i odgovorio: "U ovoj kugli se nalazi brašno, gospodine. A gledajte što će se sada zbiti."

U tome trenutku, poklopac na vrhu kugle se hidraulički otvorio i iz okruglog otvora na stropu u nj je potekla gusta žuta tekućina. Kad je prestala, poklopac se zatvorio i kugla je počela glasno zujati. Čim sam ugledao tu tekućinu, automatski sam pogledao iza sebe, prema onome čovjeku koji je isisavao utrobu iz

stvora. *Ako je ovo što je upravo teklo u brašno...*

"Pitate se imaju li kakve veze izvanzemaljci s ovim brašnom", reče kruhonosac zadivljeno me gledajući: "Znate li od čega se pravi brašno?"

"Od kiselog kupusa! Kakvo je ovo ispitivanje? Nemam ja vremena za te gluposti! Dajte više ispričajte što mi imate za ispričat' pa da mogu ići!"

Kruhonosac me zaprepašteno pogledao kao da ne može povjerovati da mene čitava ta stvar s "izvanzemalcima" tako malo zanima. Pogledao je oko sebe. Nekoliko ljudi u bijelim kutama je stalo s poslom i promatralo nas.

"Gospodine moj", reče on zatim, pomalo rastrojenim glasom, "često na televiziji možete gledati dokumentarce o izvanzemalcima u kojima se spominju oni poznati krugovi u žitu. Nekolicina ljudi vjeruje da su to nekakve poruke koje nam izvanzemaljci ostavljaju. Ostali smatraju da je to djelo šaljivaca s ovog planeta koji nemaju pametnijeg posla po noći, pa s valjcima i konopcima gnječe žito praveći razne oblike u njemu. Ja osobno spadam u onu manjinu koja povezuje krugove u žitu s izvanzemalcima. A znate li zašto? Jer *znam* da su to izvanzemaljske poruke. I to poruke nama, pekarima."

Posljednja rečenica me natjerala u smijeh. "I - i...Što vam... HA-HA-HA... Govore?", promućao sam kroz smijeh: "NE STAVLJAJ PET JAJA U TIJESTO NEGO ŠEST! Ili: MAJMUNE, PA NE STAVLJA SE CIMET U KRUH! Ili: KAK' TO MIJESIŠ?! PA MOJA PARALIZIRANA BABA TO RADI BOLJE OD TEBE! Ili, ne znam: MORAŠ

KUPIT' NOVI MIKSER. NA STAROM TI OTIŠ'O ELEKTROMOTOR!"

Kruhonosac me mirno promatrao dok sam ja imao *show*, ne pokazujući ni trunku smisla za humor. To je na kraju i mene uozbiljilo, pa sam ga nastavio slušati.

"Možda je vama pekarski zanat smiješan, i smatrate ga manje vrijednim od ekonomije ili politike, ali, mogu vam reći da bi bez nas bilo mnogo nesretnih ljudi na ovome svijetu. Kruh je najvažnija namirnica!"

"Dobro, dobro, ajde, ispričavam se svim pekarima ovoga svijeta! Ajmo dalje s pričom. Vrijeme leti, a ja još nisam kupio kartu!"

Kruhonosac je bacio dugi pogled na kuglu koja je bez prestanka zujala, pa nastavio: "Rekao sam da su poruke u žitu namijenjene nama, pekarima. Znate, ljudi su se uvijek pitali što znače ti oblici i tko ih crta. A najviše, *zašto* ih taj netko pravi? A, onda su 1947. uhvaćeni prvi živi izvanzemaljci i došlo je do komunikacije između nas i njih. I saznale su se mnoge zanimljive stvari."

Pričekao je na moju zaprepaštenu reakciju, a kad je nije bilo, nastavio je: "Izvanzemaljci koje smo uhvatili srušili su se na krivom mjestu na Zemlji. Odnosno, došlo je do nekog kvara na njihovoj letjelici pa su sletjeli na krivom mjestu. Tada smo saznali da izvanzemaljci već stoljećima dolijeću na naš planet i ostavljaju za sobom tragove u žitu. Ovi su isto to trebali napraviti, ali, kao što sam rekao, imali su neki kvar pa su se srušili u pustinji. E, sad ide ono zanimljivo. Oni slijeću u žito s razlogom i isto tako ostavljaju tragove u njemu s razlogom. A znate li koji je to razlog?"

"Koji, koji...? Hmm... Da nije onaj tamo, s brkovima, možda?", reko i pokazah na jednog čovjeka u bijeloj kuti. Kruhonosac je začuđeno pogledao u tome smjeru pa se namrštio.

"N-ne... Ovaj... Izvanzemaljci su sa sobom donosili sjemenke koje su raspršivali po našim poljima žita i na taj način ih zaražavali. Žito bi apsorbiralo izvanzemaljske sjemenke u sebe i normalno nastavilo rasti. Kad bi ga ljudi preradili u kruh i pojeli, izvanzemaljske sjemenke su ostajale u njima. I preuzimale njihovu volju. Gospodine moj, izvanzemaljci su stoljećima, bez našega znanja, kolonizirali naš planet! Polako, ali sigurno. Kad su nam to naši zarobljenici ispričali, mi smo im zaprijetili da ćemo uništiti sve žito na poljima i početi ga uzgajati u zatvorenim prostorima, gdje oni više neće moći neopaženo dolaziti i širiti se među nama. I tu je došlo do sporazuma. Oni i dalje mogu kolonizirati naš svijet, ali mi ćemo nadzirati čitav taj proces!

"Razumijete? Oni sada razbacuju sjemenke po poljima u onim količinama koje im mi damo! A sjemenke o kojima pričam su njihov rasplodni materijal. Ovi izvanzemaljci koje vidite ovdje njihove su rasplodne jedinice. Oni nam ih dovoze i ostavljaju. Mi iz njih vadimo sjemenke i dajemo im ih u količinama koje mi sami određujemo. Oni zatim prosipaju sjemenke po žitnim poljima i ostavljaju znakove na njima koji nam govore o svojstvima koja će imati ljudi zaraženi tim žitom. Jer nisu sve rasplodne sjemenke jednake. Kao što kod nas postoje crni ljudi, bijeli ljudi, pametni i glupi, visoki i niski, tako je i kod izvanzemaljaca. Vrlo lukavo, zar ne?"

"Što vi s time hoćete reći?", upitao sam.
"Da su ljudi oko mene u stvari svemirci?"

"Ne svi! Ali, svakim danom se njihov broj polako povećava."

"Ali, kakve veze vi imate sa svim tim?"

"Pa, kao što znate, mi smo pekarska firma. I to vrlo, vrlo uspješna. A pekari prave kruh. Logično je da onda pekari odlučuju o količinama žita koje će biti zaraženo. Recimo da je *Krušna mrva* jedno od rijetkih poduzeća koje je dobilo licencu za određivanje tih količina. Postoji desetak pekara koje su raspoređene po cijelom svijetu i zadužene za određenu regiju, koju opskrbljuju zaraženim kruhom. *Krušna mrva* distribuira kruh po jugoistočnoj Europi. Mi komuniciramo s vanzemalcima i mi jedini preuzimamo tijela njihovih rasplodnih jedinica na ovim prostorima. Mi odlučujemo o tome koliki će broj ljudi svakoga dana biti pretvoren u izvanzemaljce i prodajemo zaraženi kruh. A taj kruh ima poseban okus. Za kojega neki kažu da je *čaroban!*"

Sjetih se Dinke Dragonje, debele pijandure koja je to razgllašavala po gradu.

"Zbog toga sve više ljudi kupuje ovdje. Kad jednom kupe naš kruh, kupovat će ga uvijek. A razlog je jednostavan: kad se zaraze, svaki sljedeći kruh koji kupe ovdje *tražit* će da ga kupuju još i još. Gospodine moj, *Krušna mrva* se nezaustavljivo širi po čitavoj Europi!"

"I baš ste u Hrvatskoj napravili sjedište?!", upitah zajedljivo.

"Mala je zemlja", odgovorio je kruhonosac: "Neupadljiva."

"Mogli ste otići u Butan! To je još neupadljivija zemlja!"

"Gospodine moj, uopće nije bitno u kojoj se zemlji nalazimo. Bitno je samo da posao cvjeta. Osim toga, za Butan je zadužen *Lama Bread* sa sjedištem u Tibetu." Ovo je izrečeno potpuno mirnim i opuštenim glasom; glasom koji je govorio da se njegovoga vlasnika u ovim trenucima ne može izbaciti iz ravnoteže. Pa sam odlučio prestati pokušavati. Umjesto toga, rekoh: "Još ne razumijem jednu stvar. Kako me onaj kruh napao?"

"Ah, zaboravio sam vam reći! Kad čovjek pojede kruh od zaraženog žita, ne postane odmah ovisan o njemu. Potrebno je mnogo takvog kruha pojesti da bi se u vama razvio izvanzemaljac i preuzeo vašu svijest. Meni i mome bratu je taj proces bio prespor i financijski opasan za naš lanac pekara - jer vidite, mi prodajemo samo kruh i brzo bismo propali da je sve ostalo na tome, jer gotovo sve pekare imaju vrlo raznovrsnu ponudu. Mislim, zašto bi netko išao k nama kupiti kruh, ako u slijedećoj pekari ima i sendviča, kolača i što ja znam čega sve ne? Osim toga, naše pekare nisu ni optički primamljive."

"To sam i sâm vidio."

"Prespor je proces preuzimanja da bismo mogli uspjeti prodajući samo zaraženi kruh. Pa smo se brat i ja dosjetili nečega. Vidjeli ste onu žutu tekućinu koja je tekla u kuglu s brašnom? To su sjemenke izvanzemaljaca pomiješane s nekim dodacima. Vadimo ih iz rasplodnih jedinki koje nam dostavljaju izvanzemaljci. Ako ih se pomiješa direktno s brašnom, kruh koji se od toga ispeče malo je drugačiji od *običnog* zaraženog. Naime, takav kruh je neka vrsta inkubatora za izvanzemaljce i kada oni *sazriju* u njemu, spremni su za preuzimanje

domaćina - odnosno, osobe koja kupi takav kruh. Na taj način, kad pojedete jedan kruh po *našem* receptu, izvanzemaljac vas odmah preuzima i vi postajete odmah ovisni o našem kruhu. Jedina nuspojava je što je takav kruh malo agresivan, a to ste i sami imali prilike doživjeti. Izvanzemaljci, naravno ne znaju za ovaj nas poslić izvan sporazuma."

"Samo malo, samo malo! Onaj kruh što me napao... Hoćete reći da je to bio..."

"Da, taj kruh vas je zarazio. *Preuzeo* vas je. Vi ste sada iznutra izvanzemaljac. Sjećate se da sam vam rekao da ćete od sada svaki dan dolaziti ovamo?"

"Znači u kruhu je svemirac koji me zarazio i sad sam i ja postao svemirac... aha... Vidiš, znači u Hrvatskoj ipak postoji GMO-hrana...", rekoh gledajući kuglu u kojoj se brašno miješalo s pitajboga čim. Pretvarao sam se da zabrinuto vrtim glavom. Tada sam pogledao kruhonosca, pa kad sam vidio iščekivanje na njegovu licu, odlučio sam završiti ovu farsu: "Slušajte, ako ste gotovi s pričom, zamolio bih vas da mi pokažete izlaz odavde. Priča vam je stvarno fascinantna, ali, ako ćete iskreno, čuo sam i originalnijih."

"Ne vidim razloga da mi ne vjerujete!"

"Onda si kupite naočale! A evo vam i jedan razlog: ako sam ja sad svemirac, ako me on *preuzeo*, kako kažete, zašto to ne osjećam? Ako ima nešto u meni, zašto to ne osjećam? Zašto se osjećam normalno?"

"To što vi sada osjećate, to je osjećaj izvanzemaljca, gospodine moj. *Vas* više nema. Ljudsko u vama je nestalo onoga trenutka kad vam se kruh uvukao u grlo. Sve što vi sada razmišljate, način na koji mislite, sve je to

izvanzemaljac, razumijete me? Vi ste *vi*, ali *vi* ste izvanzemaljac!"

"Ali, ja imam jednako znanje i osjećaje kakve sam imao dok sam bio čovjek. Ništa se nije promijenilo."

"Zamislite ovako: vi ste kraljica Elizabeta. Mislite sve što ona misli, ponašate se kao ona, vi *jeste* ona! Odete spavati i kad se probudite, pogledate se u zrcalo i ugledate Brucea Willisa u odrazu. Vi sada razmišljate kao Bruce Willis i osjećate kao Bruce Willis. Nemate pojma kako razmišlja neka tamo kraljica Elizabeta. Vi možete pogađati što ona osjeća u pojedinim situacijama, ali ne možete *znati*. Jer niste ona. Sva vaša sjećanja i osjećaji kraljice Elizabete nestali su kad ste postali Bruce Willis. A pojavila su se njegova sjećanja i njegovi osjećaji."

"Dobro! Ako se svemirac u meni ovako osjeća i ovako razmišlja, onda nemam ništa protiv. Ako ste gotovi s pričom, svemirac u meni ima samo jedan zahtjev. **POKAŽITE MU IZLAZ DA MOŽE IĆI NA POSAO!**"

"Dobro, ako tako hoćete", reče kruhonosac i krene prema čeličnim vratima. Krenuo sam za njim, promatrajući mnoštvo ljudi zaokupljenih svojim bizarnim poslovima. Tada mi je još nešto palo na pamet: "Tko su svi ovi ljudi?", upitao sam. "Ako svaki dan rade ovdje, onda moraju i živjeti negdje u blizini. A ja nikoga od njih još nisam vidio u životu."

Kruhonosac odmahne rukom, ne okrećući se: "To su uglavnom zatvorenici. Preko dana rade ovdje, navečer spavaju u zatvorima."

"Bože moj!", rekoh koračajući za njim. "Kad ovo ispričam Adriani, tri dana će se smijati."

"Ah, kad već spominjete svoju ženu!", zaustavi se kruhonosac. "Ona nije bolesna."

"Molim?! Kako vi znate?"

"Nju je već odavno preuzeo izvanzemaljac i ona se samo pretvarala da je bolesna tako da i vas natjera da dođete u *Krušnu mrvu* i postanete jedan od njih. To je bio jedini način, budući da vi ne jedete kruh."

Zato se onoliko trudila nagovoriti me da odem baš u ovu pekaru, a ne u neku drugu! Ma daj, to je samo glupa slučajnost! Ovaj psiho će me još stvarno uvjeriti u ta sranja. Čim dođem u ured, današnji dan ću istrgnuti iz kalendara i ne želim više nikada čuti ovaj datum!

"Nemojte se ljutiti", prekine brkonja moje crne misli: "Vaša žena je htjela samo najbolje za vas."

"Vidjet će ona *najbolje* kad se ja vratim kući! Zbog nje sam izgubio polovicu dana! Mogao sam do sada pregledati pet knjiga, a ja se umjesto toga smucam po nekim... Laboratorijima užasa!"

Pridodao sam još kojekakvih atributa ovome mjestu, a pogotovo Adriani dok me kruhonosac vodio kroz dugi sivi hodnik, pa kroz njegov ured i još nekoliko prolaza i dva hodnika, sve dok nismo došli u onu prvu ogromnu dvoranu u kojoj je sve vrvjelo od kruha. Kad me doveo do stepenica koje vode gore u pekaru, nečega sam se sjetio, pa sam upitao: "Ovaj... recite mi... mislim, ako sam već svemirac, kako mogu koristiti svoje moći?"

"Kakve moći?", upita kruhonosac u čudu.

"Pa, vidio sam kako ste se vi brzo spustili ovim stepenicama - možda za tri-četiri minute - a meni je trebalo petnaest. Pa kako to radite?"

Prvi put sam tada ugledao kako se kruhonosac nasmijao. I zgrozio sam se. Dok je njegov piskutav glas zvučao kao zvuk motorne pile kojom netko u daljini pili stablo, lice mu se zgnječilo i podsjetilo me na pekinezera kakvog ima moja susjeda Ankica Marinčić. Sada mi je postalo jasno zbog čega je taj čovjek uvijek ozbiljan. Baš me zanima kako je reagirala njegova djevojka kad joj se prvi put nasmiješio negdje u tami.

"HA-HA...! Ali, gospodine moj, ja nisam izvanzemaljac! Kako bih čuvao ljudske interese, nadzirući količine sjemenki kojima će se zaraziti polja, kad bih bio izvanzemaljac? Tada ne bih radio sve ovo što radim. Tada ne bi bilo sporazuma."

"Ali, kako ste onda onako brzo uspjeli sići dolje? I to još držeći nekoliko štruca kruha u rukama!"

"Ima lift", reče on i pokaže rukom na malu kabinu koja je stajala uz stepenice: "Umro bih od umora da svaki put silazim i penjem se stepenicama!"

Osjetio sam kako mi u lice hrle ogromne količine krvi. Prije nego me potpuno obuzeo *crna-zemljo-otvori-se*-efekt, kruhonosac je nastavio govoriti:

"Moram svakih pola sata odlaziti u pekaru i odnijeti na kontrolu one štruce kruha koje najduže stoje na polici. Ako ih čovjek ne pojede u određenom roku, zametak u njima umire. A ako čovjek pojede kruh s mrtvim

zametakom, umrijet će i on. A mi nismo ubojice!"

Ma neee... Vi ste mili anđelčići! Posljednji put sam bacio pogled na dvoranu - *Bože moj! Koliko čovjeku mora nedostajati dasaka u glavi da troši novce na ovakvo što?!* - pa sam ušao za njim u dizalo. Uspeli smo se gore, prošli kroz usku sobu s vitrinama punim kruha - dva-tri su raširila svoje pipke od tijesta i bijesno njima udarali po staklu - i ušli u prodavaonicu. U kojoj, začudo nije bilo kupaca. Mlađi brat ovog psiho-tandema nas je pogledao sa smiješkom razvučenim od uha do uha. Kruhonosac je otišao natrag, prije toga mi još rekavši: "Vidimo se sutra! I prekosutra... i čitav život!"

"Vidim da ste i vi saznali veliku tajnu!", reče mi prodavač tajanstvenim glasom. "Samo zapamtite da o tome ne smijete nikome ništa govoriti. Samo onome za koga znate da je naš. Ne želimo stvoriti paniku među *ljudima*. Oni to neće razumjeti."

"Jedina stvar koju sam saznao je da ste vi i vaš brat dva najveća luđaka koje sam ikada vidio! Onakve gluposti... Trebali biste snimiti film o tome. Ionako imate dovoljno para. Živi kruh... životinje kojima raste poriluk iz glave... Mislim, stvarno..." Okrenuh se da izađem iz te proklete pekare, kad me prodavač zaustavi: "A kruh? Zaboravili ste ga kupiti!"

"Ne, hvala! Otići ću na neko normalno mjesto! Tko zna, još ćete mi utrpiti i nekakvog otrova u njega!"

Začudih se kad je prodavač uzeo jedan kruh s police, ubacio ga u škanicl i stavio na pult preda me.

"Pa neću kruh! Koji vam je vrag?" okrenuo sam se i bijesno izletio iz *Krušne mrve* zalupivši za sobom vrata. Topao povjetarac me podsjetio da sam napokon izašao iz one ludnice pa sam podigao glavu i duboko udisao. I primijetio da se Sunce nalazi visoko na nebu. Pogledah na sat.

Prošlo je podne!

Izgubljeno sam gledao oko sebe tražeći po pamćenju jednu malu informaciju: *Gdje sam, dovraga, parkirao auto?!*

Prišla mi je neka žena koju nikada nisam vidio - niska i mršava kao da je tek sinoć izašla iz Treblinke - pa me zadivljeno pogledala.

"Oh, pa vidim da ste napokon i vi postali jedan od nas!"

"O-o čemu vi to pričate?!" Još uvijek sam pogledom tražio maglovitoplavi *Passat TDI* ali, on kao da se pretvorio u nekog od parkiranih *Golfova* ili *Fordova*.

"Pa bili ste u *Krušnoj mrvu*. Kupili ste kruh."

"Kakav kruh? Otišao sam prije nego -" Riječi su mi zastale u grlu kad sam primijetio kako u ruci držim smeđi škaničl koji nije bio prazan. Gotovo sa strahom sam ga rastvorio. Unutra je ležao...

"Lijep kruh! Ne mislite li?", rekla je žena gledajući sa mnom sadržaj vrećice.

"Ali-ali ja to nisam uzeo!"

"Gospodine moj, uzeli ste vi to, samo to ne znate. To je normalno. Ispočetka ćete biti malo izgubljeni, ali s vremenom će se stanje stabilizirati."

"Pa zar ovdje svi govore *gospodine moj?!*", viknuo sam i otišao do najbližeg koša za smeće. Dok sam stavljao škaničl unutra, niz

leđa su mi se slijevali trnci, a nekoliko kapljica znoja mi je orosilo gornju usnicu. *Ostavio sam kruh u smeću! Nemam ga više u rukama! Ostavio sam kruh u smeću! U smeću!* Pogledao sam ruke za svaki slučaj. Bile su prazne.

"Bože moj, izgleda da su svi koji ulaze u tu prokletu pekaru ludi. I što je najgore, izgleda da svi vjeruju u priče o svemircima!" Pogledao sam za sobom i ugledao nogu one žene kako nestaje u ulazu u *Krušnu mrvu*.

"U pravu sam! Prokleti pekari i prokleti kruh! Kud sam izgubio pola dana za ništa, tu sam skoro postao mentalni slučaj! E, ne bude moj želudac vidio kruha do kraja života!"

Koračajući tako nogostupom, ugledao sam svoj automobil. S obje njegove strane bili su parkirani *tamići* s natpisom **HEP**, tako da se s ulaza u *Krušnu mrvu* *Passat* nije mogao vidjeti. *A ja, budala, skoro sam povjerovao onoj vještici na ulazu!*

Bijesno sam ušao u automobil, izašao natraške na ulicu i napokon krenuo prema svome uredu. I prema hrpi posla kojega treba obaviti. A kojega je moglo biti poprilično manje da nisam gubio vrijeme i živce u onoj ludoj kući! Ona dvojica bi trebali biti u Ljeskovici, a ne prodavati kruh po Hrvatskoj i bogatiti se na ljudskoj lakovjernosti!

Ovo je stvarno... Prije nego sam uspio dovršiti misao, pažnju mi je privuklo nešto na suvozačkom sjedištu. Zgroženo sam zaustavio auto nasred ceste i zagledao se u mali smeđi škaničl koji je mirno ležao uz mene kao da je ovo najnormalniji dan na svijetu.

A bio je usran.

Bio je to najusraniji dan u mome životu!

Kina vrte, Čubi recenzira

KVČR #26:

LONG LIVE DVD!

Piše: Aleksandar Žiljak

Dakle, u ovom nastavku ćemo se uglavnom baviti nekim DVD-naslovima, ili stvarima koje su bile u kinima, ali sam ih ja, eto, odgledao na DVD-u. Da, usput, da ne zaboravim: bio ja kao pozvani predavač na *Trash Film Festivalu* u Varaždinu, sredinom rujna. Hvala dečkima što su me pozvali, bilo je super i OK. Vrhunac je bio Bore Lee i njegova najnovija uspješnica *Zlatne čaklje*, koja izgleda ispade prvi crnogorski dugometražni film. Neću ulaziti sad u to da li se čovjek svjesno zafrkava ili ima nekih problema u percepciji svijeta oko sebe, ali da mu je film ludo zabavan, jest. Zamislite si ekipu, koja ima prosječni IQ možda 10 - 20% veći od Malnarove ekipe iz *Noćne more*, i radi *kung fu* film s političkim aluzijama na nikad nam prežaljenog (☺) vožda i suprugu mu. I to rade evidentno iskreno i sa žarom, a ukupni rezultat je daleko zabavniji od cijelog niza pretencioznih i profesionalnih sranja kojima nas svakodnevno kljukaju. Ima neki vrag u tom Bore Leeju, koji mislim da će morati za koje desetljeće proći temeljitu kritičarsku revalorizaciju! Ono, kad prođe vremenska distanca i kad se sve to bude moglo staviti u kontekst prostor-vremena u kome smo se svi zatekli. U međuvremenu, preostaje nam samo da uživamo! A sad na posao!

Apokalipsa shita

Evo jednog velikog razočaranja iz kinematografije koja znade uletjeti s ponekim zgodnim niskobudžetnim filmićem iz našeg područja zanimanja. Kinematografija je kanadska, a sjećamo se, recimo, *Kocke* (odgledah samo prvi, a inače je to serijal od barem tri filma) ili *Screamersa*, da ne idem dalje, pa izvlačim kao dokazni materijal npr. Cronenbrega.

Apokalipsa androida je, na žalost, loš uzorak kanadske SF produkcije. Hajdemo, za početak, o priči. Sve je sjebano. Svijet je pustoš. Ljudi su skoncentrirani u gradove pod kupolama, ovisni o androidima. Okolo krstare poludjeli automatizirani rudarski leteći strojevi, koji ubijaju sve što zateknu. E sad, naš je junak android iz grada Phoenix koji nakon uspješno obavljenog spasilačkog zadatka ide u tajni zatvor/postrojenje Terminus na *update*. On u transportu sprovodi bivšeg boksača, koji je u borbi uništio androida i zbog toga su ga bacili u buturu na neodređeno vrijeme (točna je fraza: dok Vijeće ne odluči da vas oslobodi). Ubojiti strojevi napadnu transport (inače obični kamion), pobiju sve osim naša dva junaka, koji se sada, vezani jedan za drugog, moraju u

pustinji boriti za opstanak. U međuvremenu, glavni konstruktor androida, i sam apgrejdan, ima podmukle planove...

Očito je kakav je potencijal ova ni u kom slučaju originalna priča mogla imati. Da je iskorištena glumačka igra između pomalo naivnog androida i okorjelog manual-ca koji dotične mrzi, onda je od toga moglo nešto i ispasti. Međutim, glumci su toliko nezainteresirani, blijedi i nekari-zmatični, režija (Paul Ziller) toliko traljava i dosadna, sve skupa toliko jeftino, a k tome se i priča raspadne u zadnjoj trećini, da je i ono malo mogućnosti proćerdano. Šteta. Usprkos derivativnosti priče, to je mogao biti mali zabavni filmić. Ovako, nula bodova.

Vidim te, ne vidim te!

Zadnjih su godina u modi među intelektualnijom publikom azijski hororci, uglavnom korejski ili japanski, ali i kineski. Jedan od poznatijih je i *Oko*, u režiji braće Pang. Uglavnom se svi ti filmovi temelje na razrađenom stilu kojim grade generalni osjećaj jeze, pametno se izbjegavajući osloniti samo na hladna oružja i rezultirajuće tripice i krvavice iz američkih *slasher*a.

Priča *Oka* je u nekim svojim elementima viđena vrlo, vrlo davno. Kad ono bijahu *Orlakove ruke*, o čovjeku kojem presade šake pogubljenog davitelja? Tamo negdje, sredinom dvadesetih? A ovo je, zapravo, varijacija na tu

temu. Dakle: Običnoj kineskoj djevojci budu presađene rožnice neke pokojne nesretnice, zahvaljujući kojima ona progleda. I u početku je sve u redu, ali se onda djevojci počnu priviđati čudne stvari. Duhovi, ni manje, ni više. I, možda još gore, zagonetne nejasne prilike u crnom, vodiči koji odvođe duše na onaj svijet i redovito se pojavljuju neposredno prije no što netko umre ili

pogine. Izluđena zastrašujućim vizijama i progonjena bijesnim i očajnim duhovima koji su ostali među nama, jer iz ovog ili onog razloga nisu u smrti našli svoj mir, naša junakinja uz pomoć kirurga koji je izveo operaciju odlazi u Tajland, pokušavajući saznati nešto više o djevojci čije rožnice nosi i čiju je zastrašujuću moć preuzela. A u Tajlandu će ta moć biti podvrgnuta užasnoj kušnji...

Oko je, bojim se, malo precijenjen film (kao što je to, po mom mišljenju, i izvorna, japanska, *Kletva*, a možda i neki drugi filmovi

koje još nisam odgledao). Naime, film uspješno stvara atmosferu jeze, gradeći je na potencijalnom užasu koji počiva u našoj svakodnevnici. S te strane nema prigovora. To je pristup koji svakako zahtijeva malo više moždanih vijuga od trčanja naokolo sa sjekirom ili motorkom u ruci. Međutim, braća Pang su dopustila da im stil i forma donekle pojedu sadržaj. Pa niti solidan i inteligentan scenarij, ni odlična gluma, ni dobra režija i vizualnost ne mogu spriječiti da stvar počne daviti, drugim riječima postane dosadna. U tom kontekstu, finale u kojem film prerasta u *disaster movie* djeluje nakalemljen. I zbog toga *Oko* nije potpuno uspješno ostvarenje, iako ga svakako vrijedi pogledati. Kakav je nastavak, ne znam. Čuh da je do boli dosadan. Iskustvo s prvim filmom me nagoni da povjerujem u to.

Tamnice i zmajevi

Svi se s užasom sjećamo *fantasy* uratka *Dungeons & Dragons* u režiji Courtneya Solomona, jedva gledljivog čuda koje se podnosi samo zbog Jeremy Ironsovog autoironičnog glumatanja. Bilo je bjelodano da je čovjek shvatio koliko je sati, pa se - jer je

honorar pobrao - išao zafrkavati. A onda se u videotekama pojavio *Dungeons & Dragons: The Elemental Might* ili, kako je to kod nas prevedeno, *Bijes boga zmaja*. I sad biste vi već pomislili da je vaš omiljeni recenzent postao

neizlječivi mazohist: ta tko bi drugi nakon katastrofičnog prvog filma išao u *player* staviti nastavak?

I tu biste se zeznuli. Jer, *Bijes boga zmaja*, kojeg je režirao Gerry Lively, jest, doduše, nastavak, ali je i bitno bolji film. Priča počinje stotinu godina nakon prvog filma. Damodar, koji je u prvom *D&D* bio nekakav *minion* tamnih sila, oslobodio se kletve

koja ga je činila neumrlim - što je iz nekog, meni nerazumljivog razloga stanje gore od smrti - i dograbio se čarobne kugle kojom može kontrolirati tisućama godina uspavanog zlog zmaja, e ne bi li uz njegovu pomoć uništio omrznuo kraljevstvo Izmir.

Kad izmirski čarobnjaci shvate što se sprema, šalju Bereka, inače ministra financija i nekadašnjeg junaka koji bi radije uredski stol zamijenio mačem, da s probranom družinom (nepobjediva ratnica, mudri duhovnik, prepredeni lupež i vilenjačka čarobnica) otmu Damodaru kuglu. Istovremeno, Berekova je

lijepa žena Melora, također čarobnica, prokleta i počinje se raspadati i pretvarati u neumrlu. Hoće li Berek i njegova družina stići na vrijeme? Mogu li Melora i izmirski čarobnjaci otkriti tajne tisućljetnih magičnih knjiga? Može li se zaustaviti zlog čarobnjaka i divovskog zmaja što spava u planini? A kad se zmaj probudi i počne spaljivati grad, kako ga uništiti? I hoće li Melora biti u zadnji čas oslobođena strašne kletve?

Dakle, kao što vidite, tipični zaplet iz *D&D* franšize, kakvih se po njihovim knjigama može naći na stotine. Međutim, za razliku od prvog filma, ovaj je, ako ništa drugo, daleko suvislije napravljen. Za početak, scenarij je ozbiljniji, s primjerenijim likovima i pričom koja je na trenutke prilično mračna. Glumci su znatno bolji nego li u prvom filmu i odgovaraju potrebama: vjerojatno se ne izdižu iznad post-tolkienovskih *D&D* stereotipova, ali barem ne izgledaju i ne ponašaju se k'o hrpa balavaca i balavica. Režija je funkcionalna, iako ne i iznimna, uspijeva ispričati priču i zadržati

pažnju kroz trajanje filma. Efekti, čitaj digitalni zmajevi i čudovišta, su OK, iako bi mjestimično mogli biti i upečatljiviji: ipak tu nije bilo para (britansko-litvanska koprodukcija) koliko npr. kod Jacksona.

Da se razumijemo: nije da film nema svojih nedostataka. Neki sigurno proističu iz

same prirode franšize, od koje se nažalost ne može očekivati narativne vrhunce. U cijeloj bi priči dobro došlo i malo više humora (gotovo ga uopće nema), a i napetosti. Čini se da se ekipa skoncentrirala na čarolije i mačevalačku akciju, i to je to. Osim toga, i kraj djeluje malo zbrzan. Sve u svemu, film se daje gledati kao relativno suvisli *fantasy*, a ne kao primjer malo skupljeg *trasha* kakav je bio prvi.

Jasno, ovo važi primarno ako ste fan franšize i svega što ona znači. Ipak, ako serijal ostane makar na ovom nivou, onda u redu. To, doduše, i ne bi smio biti neki nedostižni cilj...

Monster Movie (1)

Evo malo Republike Koreje, za promjenu. A iz te nam daleke zemlje dolaze čak dva filma o čudovištima, jedan dijametralno suprotan drugom.

Prvi uzorak kojeg ćemo promotriti, cijenjene kolegice i kolege, je *Yonggary - teror iz hrama*, kojeg je potpisao izvjesni Hyung-rae Shim. Samo da se zna, Ameri, barem oni koji su imali tu nesreću da ga gledaju, film poznaju pod naslovom *Reptilian*.

Priča? Daklem, bolesno ambiciozni paleontolog u strogoj tajnosti i uz hrpu nesreća na radu, u kojima mu ginu šljakeri, iskopava nekakav čudovišno veliki kostur, po svemu sudeći najvećeg dinosaura koji je ikad postojao. Njegova se asistentica užasava nad njegovim metodama, pa je spremna saslušati sta-rijeg profesora, koji tvrdi da iz toga neće ispasti ništa dobra ...

Istovremeno, Zemlji se približava nepoznati svemirski brod. Kako je kostur ipak otkopan, mračnim vanzemaljcima nije nikakav problem pomoću nekakvih zraka nabaciti na kostur meso i tako oživljeno divovsko čudovište - zvano *Yonggary* - poslati neka harači zemaljskim gradovima, dok bespomoćna vojska može samo svojim raketama rušiti ono što promakne nestašnom reptilu. To tako ide dok se dečki ne dosjete da je *Yonggary* kontroliran pomoću zagonetnog romba na njegovu čelu. Jednom kad mu izbiju romb, *Yonggary* se pretvara u dobrog momka koji će slomiti invaziju iz svemira.

Ovo bi trebalo biti poznato svakom površnijem poznavaoču dalekoistočnih

kinematografija. Da, pogodili ste: *Yonggary* je bezobrazni klon *Godzille*, u čijem serijalu ima barem nekoliko filmova s gotovo identičnim sižeom. Da stvar bude još gora, ovo je, po svemu sudeći, *remake* filma *Yonggary - Monster from the Deep* Ki-duk Kima iz daleke 1969. godine! Toliko o originalnosti ...

Međutim, stvari nisu tako crne. Još su crnje... Naime, *Yonggary* je do boli loš film, toliko loš da je *Godzilla 2000* skoro pa remek-djelo. Glumci, a svi su redom zapadnjaci, se glumcima mogu nazvati samo uvjetno: tako loše se ne glumi ni u seoskim amaterskim družinama. Režija je, najblaže rečeno, mediokritetna. Efekti su prozvani najlošijim digitalnim efektima u povijesti. Šta dalje da vam pričam? Bježite od *Yonggaryja* k'o od vraga!

Monster Movie (2)

Drugi uzorak na stolu za seciranje je *Domaćin*, kojeg je režirao Bong Joon-ho. Čovjek je u nas stekao reputaciju filmom *Sjećanja na ubojstvo*, mračnim crnohumornim krimićem o trojici provincijskih policajaca, prema kojima su naši milicioneri iz viceva liberalni intelektualci, koji bezuspješno pokušavaju uhvatiti serijskog silovatelja i davitelja.

Domaćin je Bong Joon-hoov autorski (uz režiju, autor priče i koscenarist) izlet u podžanr *monster-movies*. Pogledajmo prvo priču. Uslijed zagađenja rijeke Han, koja protiče kroz Seoul, jedna na izgled nevina ribica mutira u čudovište. Repata se neman pojavi sasvim iznenada, viseći na jednom od mostova preko rijeke. Odjednom, pred očima zaprepasjenih

šetača po nasipu, neman se baca u vodu, dopliva do obale, istrči van i počinje što proždirati, što gaziti koga stigne. U cijeloj toj gužvi, čudovište otima jednu školarku. Izbjegavajući vlasti, koje se boje da je proždrljivi mutant domaćin opasnom virusu, školarkina se obitelj - sestra, otac, ujak i djed - baca u oružanu potjeru za čudovištem. Istovremeno se djevojčica, koju čudovište drži u svom brlogu, pokušava sama osloboditi.

Ovo je prepričano ukratko i znatno pojednostavljeno, da vam ne kvarim užitak. Jer, *Domaćin* je definitivno jedan od najboljih SF-horrora koji su iz Azije došli u zadnje vrijeme. Bong Joon-ho je uspio složiti zanimljiv i napet film, koji bi, doduše, možda profitirao da je malo pročišćen od nekih viškova. To je prije svega priča o obitelji, i to ne baš jako sretnoj. Djed i otac su sitni pečenjari, koji prže lignje za izletnike. Djed je resigniran svojom ne baš svijetlom

egzistencijom u kiosku, a otac je praktično na rubu retardiranosti. Sestra je sportašica, streličarka, sa svojim problemima zbog kojih joj izmiču zlatne medalje. A ujak je, pak, vječiti student s iskustvom iz proturežimskih demonstracija, koje doduše dobro dođe kad treba promućkati Molotovljevi kokteli. U stvari,

djevojčica ispadne najsnalažljivija od svih njih, kad u jazbini nemani pokušava spasiti sebe i dječaka-beskućnika, još jednu od žrtava.

Sve će to poslužiti Bong Joon-ho da, uz mračni humor, progovori o suvremenoj urbanoj Koreji, s dosta referiranja na dugogodišnju vojnu diktaturu (*Sjećanja na ubojstvo* su još izričitija, jer se događaju pod kraj vladavine vojnog režima). Država, koja bi sa svojim institucijama, čitaj vojskom, policijom, zdravstvenim službama, etc., trebala zaštititi stanovništvo, ispada pompozno jalova i nesposobna, i spas počiva samo na tvrdoglavoj odlučnosti i žrtvi naših naših antijunaka.

Domaćin nije do kraja besprijekoran. Već sam rekao da ima viška, zbog kojeg se čini da se stvari razvlače: malo više žestine i tempa ne bi škodilo. Neka su rješenja neuvjerljiva, na primjer sam čin zagađivanja rijeke

(pogledati da biste vidjeli o čemu se radi), a i neke su scene isforsirane do neprilične tragikomičnosti, npr. ona u dvorani u kojoj se odaje počast poginulima. Nije do kraja iskorišten - naime, nije uopće - ni motiv s virusom, a daljnje bi zanovijetanje na svjetlo dana izvuklo još nelogičnosti. Usprkos tim

nedostacima, film je solidno režiran i izvrsno glumljen. Dodamo li tome i tehničku doradenost, uključivo i solidno CGI-čudovište, na kraju ipak dobivamo jedan od najboljih SF-uradaka u posljednjih nekoliko godina, i to iz ruku nekoga tko možda i ne stoji s objema nogama čvrsto u žanru. U svakom slučaju, gledati!

Vučja posla

Katja von Garnier jedno je od malobrojnih ženskih imena u pretežno muškoj redateljskoj populaciji. Relativno je nepoznata, barem ako je vjerovati *DVD & Video Guideu*: tamo spominju samo *Bandite* iz 1997, o četiri robijašice/rokerice, koje bježe iz zatvora i dospijevaju na top-liste. Što je Katja von Garnier radila od tada do prošlogodišnjeg filma *Krv i čokolada*, nije mi poznato, a ne znam da li je baš i bitno u ovom trenutku.

Krv i čokolada je manje-više evropska koprodukcija, iz iste radnje koja nam je podarila sasvim gledljivi *Underworld*, franšizu s već dva nastavka. Iako na prvi pogled *horror*, film se žanrovski najlakše može smjestiti pod urbani *fantasy* s vukodlacima.

Priča se vrti oko vukodlačice Vivian. Sa svojom vukodlačkom obitelji, ona je kao mala emigrirala iz Rumunjske u SAD. Tamo joj je obitelj divljački pobijena i Vivian bježi natrag u Bukurešt, gdje je prihvaća tetka. Vrijeme sadašnje ... Vivian je stasala u mladu djevojku, pripadnicu čopora vukodlaka koji, podvrgavajući se strogim moralnim zakonima svog vođe, žive skriveno i potajno vladaju bukureštanskim podzemljem. Ovi vukodlaci se

u mnogo čemu razlikuju od uobičajene predodžbe: vukodlaci su nasljedno, rođenjem, i pretvaraju se u vukove po volji, a ne na pun mjesec. Karizmatični se vođa čopora želi spariti s Vivian (nije da ga ne razumijem ☺), uvjeren da je pred njom velika budućnost. Vivian je, s druge strane, nezavisna i najradije bi da je čopor ostavi na miru. Istovremeno, u grad dolazi Aiden, mladi američki umjetnik, koji putuje Evropom, crtajući stripove. Pogađate već, njegov bi se sljedeći projekt trebao baviti baš mitskim vukodlacima. Iz slučajnog će se susreta između Vivian i Aidana razviti ljubav, na što čopor neće gledati nimalo blagonaklono...

Ovo je u osnovnim crtama priča filma *Krv i čokolada*. Ova fabula vjerojatno nije sasvim svježja, radi se o ekranizaciji romana. Za usporedbu mi na pamet, već po trokutu i odnosima unutar njega, padaju *Ljudi mačke*. Iz razloga jednostavnosti, zadržat ću se na dvadeset i pet godina staroj Schraderovoj verziji.

Iako su glumci (Olivier Martinez i Hugh Dancy) solidni, Agnes Bruckner ih sve zasjenjuje kao Vivian, lijepa i inteligentna plavuša, sposobna da se izbori za ono što želi jednom kad se, rastrzana svojim nasljeđem, odluči što želi. Zapravo je Agnes Bruckner i jedini pravi razlog zašto se *Krv i čokoladu* uopće isplati gledati.

Da se razumijemo, film nije sam po sebi loš. Problem je što je prilično anemično (☺) režiran. Korektno i profesionalno, ali vrlo videospotovski i bez originalnosti, ne daj bože strasti. Von Garnierova ne uspijeva iskoristiti sve ono što joj priča pruža: nema krvi, nema

erotike, ne ide joj stvaranje atmosfere. Nije čak u stanju nacrtati ni dobru razglednicu Bukurešta, koji se ne pojavljuje često u zapadnim filmovima. Ne daj bože da dobijemo prikaz post-komunističke društvene erozije kakav smo vidjeli u, primjerice, *Noćnoj straži*, pa čak i nekim zaboravljenim *direct-to-video* uratcima. Sve je to Paul Schrader neuporedivo bolje odradio u *Ljudima mačkama*, samo je umjesto Bukurešta imao New Orleans. Hvala bogu, Schraderov je film bio poznat po krvi, a za erotiku je bila zadužena Nastassia Kinski. Ali, Schrader je uz svu krv i Lepu Nastu složio i nekoliko napetih i jezovitih, čak mučnih scena. Od svega je toga *Krv i čokolada* temeljito cijepljen.

S druge strane, kao da je von Garnierova (ili njeni producenti) inzistirala na akciji: uz dvije scene čopora u lovu na ljude (prvo na nekog trgovca drogom, potom na Aidana), finale filma je derivativni pucački akcić, u kome progonjeni Aidan i Vivian stvar rješavaju s pištoljima i vojničkom poluautomatskom puškom, doduše punjenom srebrnim mecima. Hm... Mali odmak od *Underworlda*, gdje je artiljerijom baratala Kate Beckinsale, ne bi bio na odmet. Ali, ništa od toga.

Film se možda može promatrati i na jednom drugom nivou. Možda je von Garnierova htjela da joj vukodlaci posluže kao zamjena za etničku manjinu koja, vođena svojim strogim zakonima, opstaje okružena neprijateljski nastrojenom većinom, uvijek na rubu pogroma. Ubacimo li mjesto vukodlaka Portorikance, Pakistance, Arape u New Yorku, Londonu, Parizu, onda se *Krv i čokolada* daje interpretirati kao alegorični trans-etnički Romeo

i Julija. Na žalost, film ne uspijeva ni na tom planu. Naime, *Romeo i Julija* je tragedija, a to su nerijetko i filmovi koji prenose motiv veronskih ljubavnika na teren etničkih/vjerskih, manjinsko-većinskih razlika, tenzija i sukoba. Tu se stvari ne razrješavaju s jednim SKS-om punjenim srebrnim mecima.

I upravo zato što se ograničava da bude sterilizirani *fantasy*-akcić, *Krv i čokolada*, premda i te kako gledljiv, ne nadržava okvire te gledljivosti, nakon koje ostaje osjećaj nedorečenosti i propuštenih prilika. Ukratko, niti krvi, niti čokolade.

